

Developing Economic Resilience Strategies for Iranian Cities

Original Article

Mostafa Mohammadi Dehcheshmeh^{1*}, Ali Ashkbus²

1- Associate Professor, Department of Geography and Urban Planning, Shahid Chamran University of Ahvaz

2- Ph.D. Candidate, Department of Geography and Urban Planning, Shahid Chamran University of Ahvaz

ARTICLE INFO

Article History

Received: 2025-02-28

Revised: 2025-06-11

Accepted: 2025-06-11

Keywords

Economic Shocks
Economic Structure
Interdependence
Iranian City
Resilience

ABSTRACT

Introduction

Urban spaces require greater attention and care due to uncontrolled changes in population growth, lifestyle shifts, and environmental and economic pressures in high-risk geographical areas. In recent decades, global institutions and organizations working on resilience have focused on achieving resilient societies. Among these, cities face higher risks due to extensive socio-economic damages and large-scale physical and infrastructural destruction.

Today, urban management worldwide has undergone fundamental transformations. Cities are managed to ensure the welfare and comfort of their residents. The role of urban management is broadly defined and significantly impacts the success of urban development plans and programs. Urban management also holds multiple responsibilities, including meeting population needs, managing traffic flow, ensuring public welfare, housing, land use, recreation, culture, economy, and infrastructure. The primary goal of urban management is to improve living and working conditions for residents across different social and economic groups. It also protects citizens' rights, promotes sustainable economic and social development, and preserves the physical environment. In other words, urban management must address current residents' needs and establish the necessary infrastructure for sustainable future development.

This article aims to develop a strategic model for economic resilience to achieve good governance in Iranian cities. To this end, it examines the theoretical foundations of economic resilience, research methods, findings, and ultimately, discussions and conclusions. Additionally, comprehensive and improved recommendations will be presented based on the research results.

Materials and Methods

This research is applied in purpose and descriptive-analytical in nature and method, falling under qualitative research in terms of analysis. The study aims to identify urban economic challenges in Iran and propose resilience strategies for these challenges. Expert opinions were utilized to identify these challenges, develop economic resilience strategies, and review existing theoretical frameworks and literature. The target population included 50 experts, consisting of university professors and urban managers, whose opinions were gathered in two stages.

After identifying urban economic challenges from theoretical literature and integrating them with expert opinions, 17 final challenges in Iran's urban economy were identified, conceptualized, and categorized. Data collection involved library studies for the theoretical section and field surveys using researcher-made questionnaires. In the second stage, experts provided and consolidated economic resilience strategies through an open-ended questionnaire.

* Corresponding author: m.mohammadi@scu.ac.ir

The analysis method in this research is qualitative, based on textual and research data. Qualitative research involves collecting and analyzing non-numerical data (such as text, video, or audio) to understand concepts, opinions, or experiences. It can be used to gather in-depth insights into a problem or generate new research ideas. In this study, components were identified after defining and framing the research problem, and a conceptual research model was designed.

In summary, the research method follows a systematic, step-by-step process, starting with problem identification and concluding with research findings. Various qualitative data collection and analysis methods were used to gain a deeper understanding of the topic and develop strategies tailored to the specific conditions of Iranian cities.

Findings

Urban economic resilience offers a new perspective on sustainable urban and regional economic development. This research analyzes the spatio-temporal evolution of urban economic resilience, examines key factors influencing it, and explores the interaction between formal city administration institutions, non-governmental organizations (NGOs), and civil society groups. It then proposes decision-making models for a resilient economy in Iranian cities.

Urban areas face sensitive economic challenges that have intensified in recent years. At the same time, cities provide exciting opportunities for growth and revitalization. The interplay of these challenges and opportunities creates critical tasks for policymakers, researchers, and urban planners. These strategies and systems are tailored to Iranian cities to overcome existing challenges:

1- Implementing an Integrated Urban Management System: The primary issue in Iranian cities is the lack of a unified urban system to address urban problems. The presence of diverse organizations with poor coordination and overlapping responsibilities has turned cities into battlegrounds for power and self-serving economic entities.

2- Implementing a Functional Diversity System: Diversifying the urban economy can enhance its ability to withstand economic crises. If one economic aspect fails, others can continue supporting urban development.

3- Implementing a Sustainable Urban Revenue Model: One of the most important economic resilience strategies for Iranian cities is a sustainable revenue and expenditure system, which is a key indicator of residents' living standards. Urban financial capacity includes individual income and public assets managed by municipal authorities.

4- Creating an Innovation-Friendly Urban Environment: A standardized

innovation environment guides cities and urban management in setting visions, strategies, policies, and innovative goals while establishing necessary processes to achieve desired outcomes. Innovation environments influence local and regional economic growth models, leading to advancements in science and technology, regional economic growth, and sustainable urban economic development.

5- Development Process System (Soft Systems Methodology - SSM): One of the system development methodologies based on problem-solving approaches is Soft Systems Methodology (SSM). Developed by Professor Peter Checkland (1997), SSM addresses issues involving social, political, and human (economic) components.

6- Open Economic System for Cities: An open system emphasizes the interaction between the environment and the internal functionality of the system.

Conclusion

Cities act as engines of economic development, providing growth opportunities while facing internal and external challenges such as poverty, migration, pollution, and natural disasters. Rapid population changes and settlement patterns have increased environmental and economic pressures in high-risk areas. In recent years, institutions and organizations have focused on achieving resilient societies, as cities face higher risks due to socio-economic losses and infrastructural damage.

Good urban governance occurs when a strong and mixed urban economic system (public, semi-public, and private) is in place, where production and distribution of goods and services operate through free-market mechanisms guided by competitive pricing (rather than planned markets).

Urban resilience—the ability of city residents to withstand economic, social, health, environmental, natural, and climatic hazards—has gained new urgency and has become a central focus in urban development discourse. Among these, economic resilience holds particular importance.

Challenges examined by researchers in urban management can be broadly categorized into physical and non-physical aspects. Physical aspects include spatial arrangement issues that traditionally concern urban planners, such as land use, transportation, infrastructure, architecture, real estate, environment, and disaster mitigation. Non-physical or socio-economic aspects include issues related to economics, sociology, political theory, public administration, public finance, crime, taxation, and social welfare.

COPYRIGHTS

©2022 The author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution (CC BY 4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, as long as the original authors and source are cited. No permission is required from the authors or the publishers.

HOW TO CITE THIS ARTICLE

Mohammadi Dehcheshmeh M. Ashkbus A. Developing Economic Resilience Strategies for Iranian Cities. Urban Economics and Planning Vol 6(3):182-195. [In Persian]

DOI: 10.22034/UEP.2025.509129.1603

تدوین راهبردهای تاب‌آوری اقتصادی برای شهر ایرانی

مقاله پژوهشی

مصطفی محمدی ده‌چشمه^{۱*}؛ علی اشکبوس^۲

۱- دانشیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه شهید چمران اهواز. اهواز. ایران
 ۲- دانشجوی دکتری گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه شهید چمران اهواز. اهواز. ایران

چکیده

مقدمه

فضای شهرها به دلیل تغییرات زیاد و کنترل نشده در روند افزایش جمعیت، نحوه زندگی مردم و فشارهای محیطی و اقتصادی که در مناطق جغرافیایی خطرناک ایجاد شده، نیازمند توجه و مراقبت بیشتری هستند. در دهه‌های اخیر در مقیاس جهانی، نهادها و سازمان‌های فعال در زمینه تاب‌آوری، بیشتر فعالیت‌های خود را بر دستیابی به جامعه تاب‌آور متمرکز ساخته‌اند که در این میان، به دلیل خسارت‌های وسیع اجتماعی-اقتصادی و تخریب‌های گسترده کالبدی و زیرساختی، شهرها به نسبت از ریسک بالاتر برخوردار هستند.

امروزه، مدیریت شهری در سطح جهانی دستخوش تحولات اساسی شده است. شهرها به منظور تأمین رفاه و آسایش ساکنان خود تحت مدیریت قرار می‌گیرند. نقش مدیریت شهری به طور گسترده‌ای تعریف شده و تأثیر بسزایی در موفقیت برنامه‌ها و طرح‌های توسعه شهری دارد. این مدیریت همچنین مسئولیت‌های متعددی در زمینه‌های مختلفی از جمله رفع نیازهای جمعیت، مدیریت جریان ترافیک، تأمین رفاه عمومی، مسکن، کاربری زمین، تفریح، فرهنگ، اقتصاد و تأسیسات زیربنایی به عهده دارد. هدف اصلی مدیریت شهری، ارتقای شرایط کار و زندگی برای جمعیت ساکن در قالب اقشار و گروه‌های مختلف اجتماعی و اقتصادی است. این مدیریت همچنین به حفاظت از حقوق شهروندان، تشویق به توسعه اقتصادی و اجتماعی پایدار و حفظ محیط کالبدی می‌پردازد. به بیان دیگر، مدیریت شهری باید به گونه‌ای عمل کند که نه تنها نیازهای کنونی ساکنان را برآورده سازد، بلکه به ایجاد زیرساخت‌های لازم برای توسعه پایدار در آینده نیز توجه داشته باشد. این مقاله با هدف تدوین الگوی راهبردی تاب‌آوری اقتصادی برای تحقق حکمروایی خوب در شهرهای ایران انجام شده است. در این راستا، به بررسی مبانی نظری تاب‌آوری اقتصادی، روش‌های تحقیق، یافته‌های تحقیق و در نهایت بحث و نتیجه‌گیری پرداخته خواهد شد. همچنین، پیشنهادها جامع و بهبودیافته‌ای بر اساس نتایج تحقیق ارائه خواهد شد.

مواد و روش‌ها

پژوهش حاضر به لحاظ هدف، کاربردی و از نظر ماهیت و روش، توصیفی-تحلیلی و از نظر تحلیل، جزء تحقیقات با روش کیفی محسوب می‌شود. هدف از پژوهش حاضر، شناسایی چالش‌های اقتصاد شهری در ایران و ارائه راهبردهای تاب‌آوری برای این چالش بوده است. در این راستا برای شناسایی چالش‌های اقتصاد شهری و ارائه راهبردهای تاب‌آوری اقتصادی این شهرها، علاوه بر مطالعه سوابق و چارچوب تئوریک موجود، از آرای خبرگان متخصص استفاده شده است. به این منظور، جامعه هدف پژوهش شامل ۵۰ کارشناس صاحب‌نظر از اساتید دانشگاه و مدیران شهری بوده که در دو مرحله از نظرات آن‌ها استفاده شده است. پس از شناسایی چالش‌های اقتصاد شهری از سوابق نظری و تلفیق آن با آرای

اطلاعات مقاله

تاریخ‌های مقاله

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۲/۱۰
 تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۳/۲۱
 تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۳/۲۱

کلمات کلیدی

تاب‌آوری
 ساختار اقتصادی
 شوک‌های اقتصادی
 شهر ایرانی
 وابستگی متقابل

مهمی برای سنجش سطح زندگی ساکنان باشد. ظرفیت درآمد و هزینه شهری شامل ظرفیت درآمد و هزینه ساکنان فردی و دارایی عمومی دولت و مجموعه مدیریت شهری است.

۴) *بسترسازی محیطی نوآوری در فضاهای شهری*: سیستم استاندارد محیط نوآوری، شهرها و مدیریت شهری را برای تعیین چشم‌انداز، استراتژی، سیاست‌گذاری، اهداف نوآورانه و ایجاد فرایندها و پشتیبانی لازم برای دستیابی به نتیجه مورد انتظار، راهنمایی و هدایت می‌کند. محیط نوآوری بر تغییر مدل رشد اقتصادی محلی و منطقه‌ای تأثیر می‌گذارد. بهبود محیط نوآوری به پیشرفت علم و فناوری و در نتیجه ارتقای رشد اقتصاد منطقه و بهبود توانایی توسعه پایدار اقتصاد شهری منجر می‌شود.

۵) *سیستم روند توسعه (متدولوژی سیستم‌های نرم)*: یکی از متدولوژی‌های توسعه سیستم که بر اساس رویکرد حل مسئله ارائه شده، روش متدولوژی سیستم‌های نرم است. متدولوژی سیستم‌های نرم توسط پروفیسور Peter Checkland (۱۹۹۷) و برای رویارویی با مسائل دارای اجزای اجتماعی، سیاسی و انسانی (اقتصادی) مطرح شده است.

۶) *باز بودن سیستم/اقتصادی شهرها*: باز بودن سیستم بر ارتباط متقابل محیط و عملکرد درونی سیستم تأکید دارد.

نتیجه‌گیری

شهرها به عنوان موتورهای توسعه اقتصادی فرصت‌های رشد را فراهم می‌کنند، اما با چالش‌های داخلی و خارجی مانند فقر، مهاجرت، آلودگی و بلایای طبیعی مواجه‌اند. تغییرات شدید در جمعیت و الگوی سکونت، بازگذاری‌های محیطی و اقتصادی را در مناطق پرخطر افزایش داده است. در سال‌های اخیر، نهادها و سازمان‌ها بر دستیابی به جامع‌تاب‌آور تمرکز کرده‌اند، زیرا شهرها به دلیل خسارت‌های اجتماعی-اقتصادی و تخریب زیرساخت‌ها، ریسک بالاتری دارند.

حکمرانی خوب شهری زمانی اتفاق می‌افتد که یک سیستم اقتصادی شهری قوی و مختلط (دولتی - نیمه‌دولتی - خصوصی) که در آن تولید و توزیع کالاها و خدمات با مکانیزم بازارهای آزاد که توسط سیستم قیمت آزاد و رقابتی هدایت می‌شود (به جای بازارهای با برنامه)، انجام گیرد.

تاب‌آوری شهری توانایی ساکنان شهر برای مقاومت در برابر خطرات اقتصادی، اجتماعی، بهداشتی، زیست‌محیطی، بلایای طبیعی و آب و هوایی، فوریت تازهای به خود گرفته و در گفتمان توسعه شهری به کانون اصلی تحولات تمدن جدید تبدیل شده است. در این بین، تاب‌آوری اقتصادی از اهمیت بیشتری برخوردار است.

مشکلاتی که توسط محققان در مدیریت شهری مورد بررسی و ارزیابی قرار می‌گیرد را می‌توان به طور تقریبی به دو بخش فیزیکی و غیرکالبدی تقسیم کرد. جنبه‌های کالبدی شامل مشکلات مربوط به آرایش فضایی است که دغدغه سنتی برنامه‌ریزان شهری بوده است. این‌ها شامل کاربری و مدیریت زمین، حمل‌ونقل، زیرساخت‌ها، معماری و ساخت‌وساز، املاک و مستغلات، محیط زیست و کاهش بلایا هستند. جنبه‌های غیرفیزیکی یا اجتماعی-اقتصادی شامل مسائل مربوط به اقتصاد، جامعه‌شناسی، نظریه سیاسی، مدیریت عمومی، مالیه عمومی، جرم و جنایت، مالیات و رفاه اجتماعی است.

خبرگان، ۱۷ چالش نهایی در اقتصاد شهری ایران شناسایی، مفهوم‌سازی و دسته‌بندی شدند. برای گردآوری اطلاعات در بخش مبانی نظری از مطالعات کتابخانه‌ای و در بخش میدانی از روش پیمایش (زمینه‌یابی) مبتنی بر پرسشنامه محقق‌ساخته استفاده شده است. در مرحله دوم نظرسنجی از خبرگان، در قالب یک پرسشنامه باز، راهبردهای تاب‌آوری اقتصادی از سوی گروه هدف ارائه و تلفیق شدند.

روش آنالیز در این پژوهش، از نوع کیفی و مبتنی بر داده‌های متنی و مطالعاتی است. تحقیق کیفی شامل جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل داده‌های غیر عددی (مانند متن، ویدئو یا صدا) برای درک مفاهیم، نظرات یا تجربیات است. می‌توان از آن برای جمع‌آوری بینش‌های عمیق در مورد یک مشکل یا ایجاد ایده‌های جدید برای تحقیق استفاده کرد. در این پژوهش بعد از شناخت مسئله پژوهش و چارچوب‌بندی آن به شناسایی مؤلفه‌ها و طراحی مدل مفهومی تحقیق پرداخته شده است. به طور خلاصه، روش تحقیق در این پژوهش یک فرایند نظام‌مند و گام‌به‌گام است که با شناخت مسئله آغاز می‌شود و با تدوین یافته‌های تحقیق به پایان می‌رسد. در این فرایند، از روش‌های مختلف جمع‌آوری و تحلیل داده‌های کیفی استفاده می‌شود تا به درک عمیق‌تری از موضوع تحقیق دست یابیم و راهبردهایی تدوین شود که با شرایط خاص شهرهای ایرانی سازگار باشند.

یافته‌ها

تاب‌آوری اقتصاد شهری چشم‌انداز جدیدی در توسعه پایدار اقتصاد شهری و منطقه‌ای ارائه می‌دهد. در این تحقیق ویژگی‌های تکامل مکانی و زمانی تاب‌آوری اقتصاد شهری را تجزیه و تحلیل می‌کنیم. عوامل کلیدی مؤثر در تاب‌آوری اقتصاد شهری را بررسی می‌کنیم و از یک طرف کنش متقابل میان سازمان‌ها و نهادهای رسمی اداره شهر و از طرفی دیگر، میان سازمان‌های غیر دولتی و تشکلهای جامعه مدنی بررسی می‌شود. سپس، پیشنهادها برای تصمیم‌گیری الگوی مناسب برای اقتصاد تاب‌آور در شهرهای ایران ارائه می‌شود. مناطق شهری با چالش‌های اقتصادی حساسی روبه‌رو هستند که در سال‌های اخیر بر دامنه آن افزوده شده است. در عین حال، شهرها فرصت‌های هیجان‌انگیزی را برای رشد و تجدید حیات فراهم می‌کنند. تأثیر متقابل این چالش‌ها و فرصت‌ها وظایف مهمی را برای سیاست‌گذاران، محققان و برنامه‌ریزان شهری ایجاد می‌کند. راهبردها و سیستم‌های متناسب با شهرهای ایران، جهت غلبه بر چالش‌های موجود:

۱) *پیاده‌سازی سیستم مدیریت یکپارچه شهری*: عمده مشکلات شهرهای ایران نبود یک سیستم واحد شهری برای پاسخ‌گویی به مسائل شهری است. وجود سازمان‌های متنوع و گوناگون در شهرها و عدم هماهنگی و پوشش وظایف مرتبط با هم، شهرهای ایران را به میدان نبرد بر سر قدرت و ایجاد بنگاه اقتصادی به نفع خود تبدیل کرده است.

۲) *پیاده‌سازی سیستم تنوع عملکردی*: توسعه متنوع اقتصاد شهری می‌تواند توانایی اقتصاد شهری را برای مقاومت در برابر بحران‌های اقتصادی افزایش دهد. اگر یکی از جنبه‌های اقتصادی اشتباه پیش برود، جنبه‌های دیگر می‌توانند به توسعه شهر ادامه دهند.

۳) *پیاده‌سازی الگوی درآمد پایدار شهری*: یکی از راهبردهای مهم تاب‌آوری اقتصادی در شهرهای ایران سیستم درآمد و هزینه است که می‌تواند شاخص

مقدمه

فضای شهرها به دلیل تغییرات زیاد و کنترل نشده در روند افزایش جمعیت، نحوه زندگی مردم و فشارهای محیطی و اقتصادی که در مناطق جغرافیایی خطرناک ایجاد شده، نیازمند توجه و مراقبت بیشتری هستند. در دهه‌های اخیر در مقیاس جهانی، نهادها و سازمان‌های فعال در زمینه تاب‌آوری، بیشتر فعالیت‌های خود را بر دستیابی به جامعه تاب‌آور متمرکز ساخته‌اند که در این میان، به دلیل خسارت‌های وسیع اجتماعی - اقتصادی و تخریب‌های گسترده کالبدی و زیرساختی، شهرها به نسبت از ریسک بالاتر برخوردار هستند.

امروزه، مدیریت شهری در سطح جهانی دستخوش تحولات اساسی شده است. شهرها به منظور تأمین رفاه و آسایش ساکنان خود تحت مدیریت قرار می‌گیرند. نقش مدیریت شهری به طور گسترده‌ای تعریف شده و تأثیر بسزایی در موفقیت برنامه‌ها و طرح‌های توسعه شهری دارد. این مدیریت همچنین مسئولیت‌های متعددی در زمینه‌های مختلفی از جمله رفع نیازهای جمعیت، مدیریت جریان ترافیک، تأمین رفاه عمومی، مسکن، کاربری زمین، تفریح، فرهنگ، اقتصاد و تأسیسات زیربنایی به عهده دارد. هدف اصلی مدیریت شهری، ارتقای شرایط کار و زندگی برای جمعیت ساکن در قالب اқشار و گروه‌های مختلف اجتماعی و اقتصادی است. این مدیریت همچنین به حفاظت از حقوق شهروندان، تشویق به توسعه اقتصادی و اجتماعی پایدار و حفظ محیط کالبدی می‌پردازد. به بیان دیگر، مدیریت شهری باید به گونه‌ای عمل کند که نه تنها نیازهای کنونی ساکنان را برآورده سازد، بلکه به ایجاد زیرساخت‌های لازم برای توسعه پایدار در آینده نیز توجه داشته باشد (Taqqvai and Safarabadi, 2011: 36).

یکی از مباحث بسیار مهم و در عین حال جدید که از دهه ۱۹۸۰ به بعد در ادبیات علمی توسعه مطرح شده، موضوع حکمروایی خوب است. این واژه برای اولین بار در سال ۱۹۷۹ توسط ویلیامسون در ادبیات اقتصادی به کار گرفته شد (Haus et al, 2004: 3). حکمروایی خوب با مردم‌سالاری و توسعه اقتصادی - اجتماعی ارتباط مستقیم و تنگاتنگ دارد و امروزه بحث اصلی در گفتمان توسعه به حساب می‌آید. به سخن دیگر، حکمروایی خوب را امری جوهری در فرایند توسعه پایدار به شمار آورده‌اند (Saidi et al., 2009: 333). حکمروایی خوب شهری زمانی اتفاق می‌افتد که یک سیستم اقتصادی شهری قوی و مختلط (دولتی - نیمه‌دولتی - خصوصی) که در آن تولید و توزیع کالاها و خدمات با مکانیزم بازارهای آزاد که توسط سیستم قیمت آزاد و رقابتی هدایت می‌شود (به جای بازارهای با برنامه)، انجام گیرد.

تاب‌آوری شهری توانایی ساکنان شهر برای مقاومت در برابر خطرات اقتصادی، اجتماعی، بهداشتی، زیست‌محیطی، بلایای طبیعی و آب و هوایی، فوریت تازهای را به خود گرفته و در گفتمان توسعه شهری به کانون اصلی تحولات تمدن جدید تبدیل شده است. در این بین، تاب‌آوری اقتصادی از اهمیت بیشتری برخوردار است. تاب‌آوری اقتصادی یک مفهوم رایج که توسط اقتصاددانان و متخصصان مربوطه برای توضیح اینکه چرا اقتصادهای منطقه (یک محدوده جغرافیایی) به طرز مختلف به چالش‌ها واکنش نشان می‌دهند، استفاده می‌شود. شهر تاب‌آور و پایدار در برابر موانع، تنش‌ها، کنش‌ها و بحران‌ها، شهری است که مخاطرات آن شناسایی شده باشد و برنامه‌ریزی‌ها و اقدامات مناسب برای حفظ و حمایت از ابعاد مختلف زندگی مردم صورت گرفته باشد. همچنین، افراد ساکن در آن شهر بر اساس ظرفیت‌ها، محدودیت‌ها و منابع، در کنار مدیران شهری و شهرداری‌ها در تصمیم‌گیری‌ها و طرح‌ها و برنامه‌ریزی‌های شهری مشارکتی فعال داشته باشند. شهرهای ایران به دلیل موقعیت خاصی که در منطقه دارند و اهمیتشان از نظر اقتصادی، همچنین تاریخ طولانی در فعالیت‌های اقتصادی، از نظر ملی و بین‌المللی اهمیت زیادی دارند. بنابراین، بررسی تاب‌آوری اقتصادی این شهرها بسیار مهم است. لذا با توجه به وضعیت موجود و در جهت هم‌راستایی با تدابیر جهانی، این پژوهش با در نظر گرفتن مفهوم تاب‌آوری در کانون نگاه، و توجه به کاهش خطرپذیری بلندمدت و در نظر گرفتن ارتباط متقابل با فرایند توسعه حکمروایی شهری به

طراحی سناریوی تاب‌آوری اقتصادی در شهرهای ایران می‌پردازد. بر پایه مسئله مطرح شده در بحث فوق، تحقیق حاضر در صدد یافتن پاسخ به این سؤال برآمده است: بر مبنای معیارهای مورد نظر، شهرهای ایران با توجه به نوآوری در حکمرانی شهری، در زمینه تاب‌آوری اقتصادی از چه وضعیتی برخوردار خواهد بود؟

این مقاله با هدف تدوین الگوی راهبردی تاب‌آوری اقتصادی برای تحقق حکمروایی خوب در شهرهای ایران انجام شده است. در این راستا، به بررسی مبنای نظری تاب‌آوری اقتصادی، روش‌های تحقیق، یافته‌های تحقیق و در نهایت بحث و نتیجه‌گیری، پرداخته خواهد شد. همچنین، پیشنهادی جامع و بهبودیافته‌ای بر اساس نتایج تحقیق ارائه خواهد شد.

پیشینه پژوهش

هولینگ (Hauling) (که از او به عنوان پدر تاب‌آوری یاد می‌شود) در سال ۱۹۷۳ تاب‌آوری را به عنوان یک اصطلاح توصیفی در اکولوژی معرفی کرد (Kamrholm et al, 2014: 121). جنبه مشترک در همه رویکردهای تاب‌آوری، توانایی ایستادگی و واکنش مثبت به فشار یا تغییر است. دو رویکرد پایداری و بازبایی تاب‌آوری را به عنوان ویژگی ذاتی جامعه، فرد یا سیستم اکولوژیکی در نظر می‌گیرند که به آن‌ها امکان انطباق با عوامل فشار را می‌دهد. این رویکردها تأکید دارند که جامعه یا تاب‌آور است یا نیست. در مقابل، رویکرد سوم، یعنی تاب‌آوری در مفهوم گذار، تفاوت بین تاب‌آوری اجتماعی و اکولوژیکی را روشن می‌کند. تاب‌آوری اجتماعی به ظرفیت افراد برای یادگیری از تجربیات و مشارکت آگاهانه در تعامل با محیط اجتماعی و فیزیکی - کالبدی اشاره دارد (Mohammadi & Ahadnejad, 2021: 68). درک مفهوم تاب‌آوری شهری نیازمند شناختی است که دانسته شود تئوری تاب‌آوری چگونه توسعه یافته است، اگرچه سابق استفاده از آن در رشته‌های روانشناسی و مهندسی تاریخ طولانی دارد، در ادبیات جهانی مربوط به تغییرات زیست‌محیطی، تاب‌آوری به طور معمول به پژوهش‌های زیست‌شناسی به نام هولینگ برمی‌گردد. تاب‌آوری را به مثابه توانایی سیستم برای حفظ عملکردهای اساسی در رویارویی با آشفتگی‌ها، تعریف می‌کند. وی (۱۹۸۶) با توصیف اکوسیستم به منزله وضعیت‌های پایدار چندگانه، بین تاب‌آوری ثابت (منفعل) مهندسی (اشاره به توانایی سیستم برای بازگشت به وضعیت قبلی) و تاب‌آوری پویای اکولوژیکی (که بر حفظ عملکردهای کلیدی در زمان آشفتگی‌ها تأکید دارد) تفاوت قائل می‌شود (White & O'Hare, 2014; Miro & Neville, 2016).

مطالعات شهری و منطقه‌ای نقش سیستم‌ها و بازیگران نهادی را در تکامل بلندمدت اقتصادی در سطح محلی تصدیق می‌کنند (Rodríguez-Pose, 2022; Nijkamp et al., 2013) و زمینه‌های مرتبط مختلف شواهد تجربی را در این رابطه ارائه می‌دهند. مطالعات تاب‌آوری دیدگاه‌های متعددی را پوشش می‌دهند، که عمدتاً به دلیل معضلات تعریفی پیرامون مفهوم تاب‌آوری است (Christopherson et al., 2010). با این حال، اکثر مطالعات تاب‌آوری را به ظرفیت بلندمدت برای انطباق و پیروزی از پویایی‌های مثبت، همراه با ظرفیت پاسخ‌گویی به شوک‌های کوتاه‌مدت مکرر مرتبط می‌دانند. مفاهیمی مانند سازگاری (Pendall et al., 2010; Martin & Sunley, 2015)، پویا (Hamdouch et al., 2012) یا انعطاف‌پذیری تکاملی (Boschma, 2015) برای توصیف چنین دیدگاهی به کار گرفته شده‌اند. این فرایند تاب‌آوری به توانایی بازیگران مختلف برای بسیج منابع ساختاری موجود و همچنین، پنجره‌های فرصت خارجی مربوط می‌شود (Hamdouch et al., 2013; Corodescu-Rosca et al., 2021; Cowell, 2013). فضا و زمان نیز به عنوان ابعاد فعال در شکل‌دهی تاب‌آوری شناخته می‌شوند (et al., 2010; Weichselgartner & Kelman, 2015).

مطالعات حاکمیتی زمینه مفهومی فرایند تاب‌آوری، از جمله بازیگران و مکانیسم‌های تعامل آن‌ها را فراهم می‌کند. دیگاتانو و ستورم (۲۰۰۳)، حکمرانی شهری را شامل بعد ساختاری (اقتصاد سیاسی شهری گسترده‌تر)،

افزایشی ارتقا/مدرن سازی مسیر (تغییرات عمده در داخل مسیر)؛ واردات مسیر (ساختارهای جدید وارد شده از منابع خارجی)؛ انشعاب مسیر (مسیر جدید که از مسیر موجود شروع می شود)؛ ایجاد مسیر (تغییر ریشه‌ای) (Grillitsch et al., 2018 و Isaksen et al., 2018). از سوی دیگر، فرایند توسعه مسیر، از جمله ویژگی‌های مختلف آن را متمرکز می کند: تعامل پویا بین ویژگی‌های ساختاری و عاملیت. بازیگران و شکل‌های مختلف نمایندگی درگیر (Grillitsch 2021 - 2020, Bækkelund & Sotara, 2020) و همچنین تکامل آن‌ها طی زمان (Holman & Fosse, 2017; Joly et al., 2020; Grelich et al., 2022) نقش بازیگران و منابع ناشی از سایر مقیاس‌های فضایی (Isaacsen & Tripel, 2016; Chaminade et al., 2019; Barratt & Clarin, 2022).

این رشته مطالعات تا حد زیادی روی چهار بعد توافق دارند که نقش نوآوری در حکمرانی شهری را در ایجاد تاب‌آوری اقتصادی شکل می‌دهند: بعد ساختاری (شرایط جغرافیایی و تاریخی)، بعد عاملیت (استراتژی‌ها و تصمیمات بازیگران)، بعد زمانی (مستمر بین شیوه‌های قدیمی و جدید و بین ابتکارات وقت شناس و اقدامات نهادینه شده) و بعد فضایی (تعامل‌های چندمقیاسی).

بعد فرهنگی (نقش نظام‌های ارزشی تعبیه شده از نظر تاریخی و اجتماعی)، بعد نهادی (رابطه بین عوامل و فرهنگ) و بعد عامل (نقش نفع شخصی در اقدامات جمعی) می‌دانند.

حمودک و مولارت (۲۰۰۶) می‌گویند از ساختاری مشابه شامل سه بعد - عوامل و استراتژی‌های آن‌ها، چارچوب نهادی و سیاست و مقررات گسترده‌تر پیروی شود. اما با توجه به این ابعاد، اقداماتی را که ناشی از مقیاس‌های فضایی مختلف هستند، در نظر بگیرید و مؤلفه فضایی را به مدل اضافه کنید (اروپایی / بین‌المللی، ملی، منطقه‌ای/محلی). مطالعات توسعه مسیر یا PD (development Path)، توسط ایساکنو همکاران (۲۰۱۸) و گریچ و همکاران (۲۰۱۸) در پاسخ به دیدگاه محدود ارائه شده توسط نظریه ایجاد مسیر (Garud & Karnøe, 2001)، با پیوند دادن دیدگاه تکاملی در مورد انعطاف‌پذیری به دیدگاهی دقیق در مورد ساختار و عملکرد سیستم‌های حکومتی، مطالعات تاب‌آوری و حاکمیت را همراهی می‌کند. PD (توسعه مسیر)، اخیراً به یک زمینه مفهومی پرکاربرد برای توضیح پویایی صنعتی شهرها و مناطق تبدیل شده است. از یک طرف، این رشته از ادبیات شامل توصیف چندین شکل‌های PD (توسعه مسیر)، است: گسترش مسیر (تداوم، از طریق نوآوری‌های

جدول ۱. شاخص‌های مؤثر در عرصه تاب‌آوری اقتصاد شهری در سطح جهان و ایران

ردیف	منبع	شاخص‌های ارائه شده
۱	Zamani et al. (2024)	بر اساس نتایج به دست آمده، معیارهای اجماع محوری با ۰/۳۹ و کارایی با ۰/۳۷ بیشترین تأثیر را بر تاب‌آوری اقتصادی و معیارهای مشارکت با ۰/۳۷ و اجماع محوری با ۰/۳۵ نیز به ترتیب بیشترین تأثیر را بر تاب‌آوری اجتماعی شهری در مواجهه با اپیدمی‌ها داشته‌اند. در پایان نیز راهکارهایی برای ارتقای تاب‌آوری اقتصادی و اجتماعی برای مقابله با این پدیده ارائه شد.
۲	Karimzadeh, (2022)	الزامات فرهنگی - الزامات اجتماعی - الزامات اقتصادی - الزامات سیاسی - الزامات حقوقی
۳	Crea & Costa, (2014)	استعداد اقتصادی - باز بودن اقتصادی - محیط فرهنگی - فناوری و نوآوری - مقررات و محرک‌ها - پشتیبانی از کارآفرینی - در دسترس بودن - قابلیت زیستی.
۴	Wong, (2015)	بهره‌وری - زیرساخت - برابری و انسجام اجتماعی - کیفیت زندگی - پایداری محیط زیستی - حاکمیت شهری
۵	Mohammadi, (2017)	نیروی کار؛ بنگاه‌ها؛ بازار کار؛ دارایی و زیرساخت؛ مقیاس و نزدیکی
۶	United Nations	محیط تجارت: ظرفیت مشاغل محلی از جمله بخش عمومی (برای حفظ رشد و پاسخ‌گویی به شرایط جمعیتی، فناوری و بازار). بازار کار: ظرفیت بازار کار محلی برای انطباق با تغییرات در فعالیت‌های اقتصادی و تخصیص مجدد نیروی کار در عین به حداقل رساندن بیکاری. زیرساخت و اتصال: ظرفیت زیرساخت‌های اساسی و سیستم‌های اتصال برای امکان‌پذیری و تسهیل عملیات مستمر چهار بعد دیگر اقتصاد شهری در شرایط استرس‌زا. محیط مالی: ظرفیت سیستم مالی محلی برای حفظ تأمین مالی کافی و مستمر برای فعالیت‌های اقتصادی با ابزارهای مناسب. حاکمیت اقتصادی: ظرفیت حاکمیت اقتصادی محلی برای برنامه‌ریزی، تخصیص و بسیج منابع و هماهنگی فعالیت‌های اقتصادی دولتی و خصوصی.
۷	Rezaei, (2010)	سرمایه اقتصادی (درآمد، پس اندازها و سرمایه‌گذاری‌ها)؛ سرمایه انسانی (تحصیلات، سلامت، مهارت‌ها، دانش و اطلاعات)؛ سرمایه فیزیکی (مسکن، تأسیسات عمومی مشاغل و صنعت)؛ سرمایه طبیعی (منابع آب و اکوسیستم)؛ رشد اقتصادی، درآمد پایدار، فرصت‌های شغلی، توزیع عادلانه درآمد و ثروت در جامعه، زمین و مواد خام، سرمایه مادی، دسترسی به مسکن و خدمات بهداشتی.
۸	Ghorbani et al., (2022)	درآمد و توانایی اقتصادی خانوارها؛ اشتغال؛ متوسط هزینه زندگی؛ پایگاه اجتماعی - اقتصادی خانواده؛ تنوع شغلی؛ توانایی‌های مالی و مهارتی صاحبان مشاغل؛ سیاست‌های اقتصادی مولد؛ تسهیلات مالی و معافیت‌های مالیاتی؛ حمایت از مشاغل کوچک؛ سلامت اقتصادی، ثبات اقتصادی و رشد اقتصادی؛ حمایت از تولید عرضه و صادرات صنایع دستی و خلاق؛ آسیب‌پذیری اموال عمومی در سوانح؛ بیمه‌ها (ضریب نفوذ و سقف پرداخت)؛ کمک‌های نقدی وام‌های کوچک و تضمین وام برای تاب‌آوری؛ مشوق‌های اقتصادی سرمایه‌گذاری در کاهش خطرپذیری؛ منابع مالی و تحقق بودجه شهرداری؛ ذخایر مالی، مشوق‌های فنی مقاومت‌سازی و نوسازی مسکن؛ تجهیزات، امکانات و سازوکارهای لازم چرخه مدیریت سوانح؛
۹	Cordescu et al., (2023)	چشم‌انداز توسعه اقتصادی؛ شوک‌های اقتصادی/اختلالات احساس شده توسط شهر و واکنش‌های آن‌ها؛ همکاری با سایر بازیگران برای اجرای چشم‌انداز و پاسخ به شوک‌ها؛ سیاست‌های اصلی محلی با هدف افزایش جذابیت شهر و تسهیل بازسازی اقتصادی؛ انگیزه بومی‌سازی در محل؛ فرصت و دشواری در تکامل شرکت و تصمیمات اتخاذ شده در رابطه با این؛
۱۰	Capoani et al (2025)	این مقاله در پی شناسایی اجزای تاب‌آوری اقتصادی و چگونگی مفهوم‌سازی آن در نظریه و سیاست اقتصادی است. این مقاله به بررسی ظرفیت‌های تاب‌آوری به عنوان توانایی یک سیستم اقتصادی برای سازگاری، سازماندهی مجدد و بازیابی از شوک‌هایی مانند رکود یا بحران می‌پردازد. یافته‌های این تحقیق در زیر بخش اول، نتایج هدف اول تحلیل محتوا، یعنی روشن کردن تعریف تاب‌آوری اقتصادی، گزارش شده است.

تعاریف و مفاهیم تاب‌آوری شهری

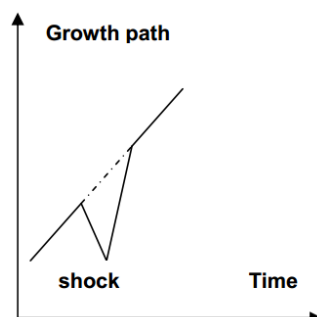
مواجهه با عدم قطعیت، انعطاف‌پذیر و قادر به تعدیل است. این ما را به تعریف زیر از تاب‌آوری شهری سوق می‌دهد: توانایی یک شهر برای پیش‌بینی، آماده‌سازی، پاسخ به یک اختلال و بهبودی از یک اختلال (Barnett, 2001; Foster, 2007). مفهوم مقاومت، در ادبیات موضوعی معادل تاب‌آوری است و مقاومت اقتصادی یا اقتصاد مقاومتی نیز معادل «تاب‌آوری اقتصادی» است. در ادبیات موضوعی، هر جا از مقاومت صحبت می‌شود، اشاره به استعداد بازیابی و برگشت به وضعیت اولیه سیستم پس از مواجه شدن با شوک دارد (Rose, 2003). تاب‌آوری در اقتصاد به واکنش و سازگاری افراد و جوامع در برابر مخاطرات اشاره دارد که به آن‌ها کمک می‌کند خسارت‌های ناشی از این مخاطرات را کاهش دهند. تاب‌آوری اقتصادی به ظرفیت‌های شغلی افراد و همچنین، به ظرفیت تمامی نهادها وابسته است (Rose, A. 2004). تاب‌آوری اقتصادی شهری به عنوان ظرفیتی برای حل مشکلات اقتصادی محلی به گونه‌ای تلقی می‌شود که موفقیت درازمدت ایجاد کند. توسعه محلی و منطقه‌ای اغلب موضوع اختلالاتی است مانند (Simme, Martin, 2009): یک رکود اقتصادی دوره‌ای دو. ظهور رقبای اصلی در جاهای دیگر، سه. بسته شدن غیرمنتظره کارخانه‌ها، چهار. تغییر تکنولوژیک (ویرایش شده) بازیابی نوشتار اصلی.

روشی که یک اقتصاد محلی به این «رویدادها» پاسخ می‌دهد، در نتیجه چگونگی توسعه و تکامل آن را نشان می‌دهد. در نهایت، می‌توان گفت که تاب‌آوری اقتصادی شهری عبارت است از: توانایی اقتصاد یک شهر برای، حفظ سطح رشد از قبل تا شوک، بازگشت به سطح رشد قبلی (یعنی از قبل به شوک)، یا ساختار اقتصاد را به طور کامل تغییر دهید و حداقل پس از تجربه شوک خارجی به سطح رشد قبلی برسید. سطح رشد محلی می‌تواند به عنوان مثال بر اساس سطح: تولید، اشتغال، جمعیت، مهاجرت اندازه‌گیری شود. در رابطه با شهرهای صنعتی قدیمی، ایده تاب‌آوری به درک مسئله کمک می‌کند: مشکلات جدی انطباق ناشی از ویژگی‌های این نوع مناطق مانند آزادسازی تعداد زیادی نیروی کار با صلاحیت کم، تعطیلی کارخانه‌ها، قطبی شدن درآمد، قطبی شدن شرایط زندگی همراه با ارزیابی نابرابر خدمات عمومی، شهری‌زدایی، کاهش درآمدهای مالیاتی، از دست دادن اهمیت اجتماعی - اقتصادی یک شهر در یک کشور و خارج از کشور، آزادسازی مناطق فراسنعتی در مرکز شهر و سایر نواحی آن (Lever, 1987: 42). دو رویکرد کلان برای تاب‌آوری اقتصادی شهری طی زمان مطرح شده است که عبارت‌اند از: رویکرد تعادل اقتصادی و رویکرد تکاملی مرتبط با مدل‌های چرخه تطبیقی (Simme, Martin, 2009; Hill et al., 2010). رویکرد تعادلی سنتی‌تر است و گاهی اوقات «تاب‌آوری مهندسی» نامیده می‌شود و بر پایداری یک سیستم در نزدیکی یک حالت تعادل یا پایدار و بازگشت به تعادل از قبل موجود متمرکز است (Pimm, 1984). در این رویکرد تاب‌آوری به عنوان توانایی یک سیستم (مانند شهر) برای جذب و تطبیق با اغتشاشات بدون تغییر ساختار یا فروپاشی تعریف می‌شود؛ به این معنا که شوک‌ها می‌توانند اقتصاد شهر را از مسیر رشد تعادلی خارج کنند، اما نیروهای اصلاح‌کننده آن را دوباره به مسیر رشد باز می‌گردانند.

واژه تاب‌آوری معمولاً به معنای «بازگشت به وضعیت قبلی» استفاده می‌شود و ریشه لاتین آن، «Resilio»، به معنای «پرش به گذشته» است (Kelin et al., 2003: 39). تاب‌آوری به توانایی یک ماده یا سیستم برای بازگشت به حالت تعادل پس از جابه‌جایی اشاره دارد. در زمینه مخاطرات، این مفهوم در اکولوژی، جامعه‌شناسی و اقتصاد مشترک است، زیرا مخاطرات تهدیدهایی برای جامعه و محیط زیست به همراه دارند (Kasperson, 1995: 25). تاب‌آوری شهری یک مفهوم نسبتاً جدید است که هنوز فاقد یک تعریف روشن است (Jabareen, 2012). اصطلاح تاب‌آوری از زیست‌شناسی نشئت گرفته و به توانایی موجودات زنده در مقاومت و بهبود در برابر شوک‌ها، فاجعه‌ها، بیماری‌ها و تغییرات اشاره دارد (Arefi & Haghifam, 2012). تاب‌آوری شهری به توانایی یک شهر یا سیستم‌های شهری در مقاومت و مقابله با شوک‌ها و استرس‌های گسترده اشاره دارد (Agudelo-Vero et al. 2012). تاب‌آوری شهری توانایی یک شهر در مواجهه با تغییرات و سازماندهی مجدد حول ساختارها و فرایندهای جدید است (Resilience Alliance. 2007). این نشان می‌دهد تاب‌آوری شهر، نه تنها یک سیستم بازگشت به حالت قبلی و یا تعادل، بلکه امکان انطباق با تغییرات و زنده ماندن بیشتر شهر را در آینده تضمین می‌کند (Folke, Carpenter et al. 2010). عارفی (۲۰۱۱) استدلال می‌کند مناطق مختلف شهر طیف‌های متفاوتی از مقاومت در برابر تغییرات نشان می‌دهند. در شهرها این تغییرات اغلب توسط شرایط اقتصادی، فرهنگی و تکنولوژیکی ایجاد می‌شود (Arefi, 2014). شهرها در یک فرایند مداوم از تغییرات درونی، کاهش و افزایش اتصالات، تغییر خوشه‌ها و بخش‌ها در یک وضعیت بی‌ثبات و متغیر بسر می‌برند (Marcuse & Kempen, 2000). برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران باید سعی کنند شهرها را با بحران‌های مختلف فضایی، اقتصادی و زیست‌محیطی و اجتماعی جهانی انطباق دهند. برنامه‌ریزی شهری نقش حیاتی در شکل‌گیری شهرهای تاب‌آور دارد. برای ایجاد شهر تاب‌آور برنامه‌ریزی راهبردی برای انطباق با تغییرات و بحران‌ها ضروری است (Wikström, 2013). یکی از مزایای برنامه‌ریزی برای تاب‌آوری شهری این است که به تمرکز بر الگوی خاص توسعه شهری نیازی ندارد و انعطاف‌پذیری لازم را برای انطباق با شرایط منحصر به فرد شهرها فراهم می‌کند. این امر خلاقیت فکری را برای یافتن راه‌های مختلف کسب تاب‌آوری تشویق می‌کند (Turner, 2013).

تاب‌آوری اقتصاد شهری

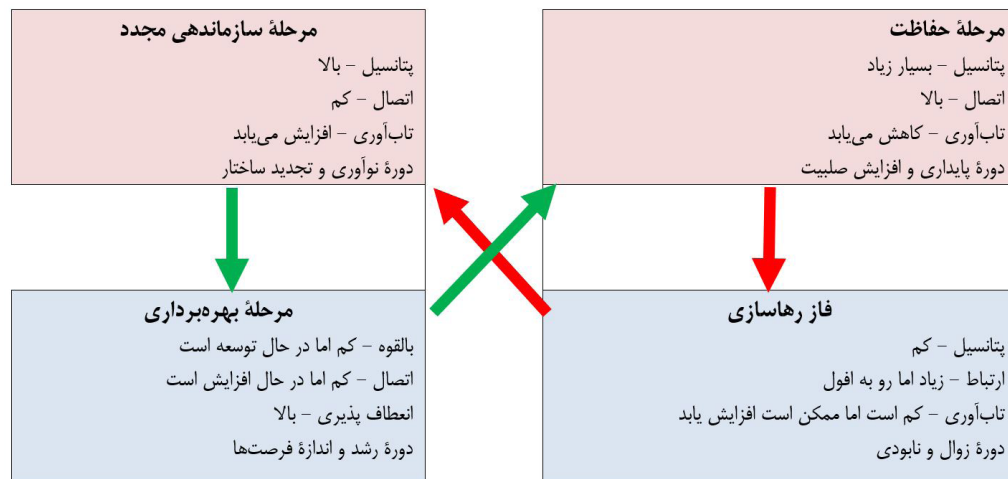
ایده تاب‌آوری در مطالعات شهری و منطقه‌ای با بحث در مورد توسعه پایدار همراه با سازگاری با تغییرات آب و هوایی مطرح شده است (Simme, Martin, 2009). به نوبه خود، مفهوم تاب‌آوری شهری را می‌توان به عنوان درجه‌ای درک کرد که شهرها می‌توانند قبل از سازماندهی مجدد حول مجموعه ساختارها و فرایندهای جدید، اختلال را تحمل کنند (Alberti et al., 2003). بر این اساس؛ به این معناست که تاب‌آوری شهری نه تنها «واکنش به تأثیر» (مانند فاجعه یا زوال اقتصادی) نیست، بلکه جامعه و اقتصادی است که در

شکل ۱. واکنش یک اقتصاد به یک رویکرد شوک - تعادل (منبع: Simme & Martin, 2009)

است یا به بیانی، در حال تکامل به شیوه‌های مختلف و متنوع برای تعاملات داخلی و تأثیر عوامل خارجی. بنابراین اقتصاد شهری تاب‌آور، اقتصادی است که قادر به جذب و انطباق شوک‌های شدید بدون هیچ تغییر قابل توجهی باشد، و یا بتواند به سرعت ساختارهای اجتماعی - اقتصادی جدیدی را با موفقیت ایجاد کند (Simme & Martin, 2009).

مشکل رویکرد تعادلی این است که اگر تاب‌آوری اقتصاد شهری به عنوان توانایی بازگشت به تعادل پس از یک شوک تعریف شود، تطبیق این مفهوم با ایده توسعه کیفی شهری و تکامل (که تغییر اساسی ساختار و ساختار را فرض می‌کند) دشوار است. در رویکرد تکاملی فرض بر این است که شهر نمونه‌ای از سیستم‌های انطباقی پیچیده است. این یک سیستم زنده، پویا، متصل و باز

شکل ۲. مدل چرخه تطبیقی و تاب‌آوری اقتصادی شهری
منبع: (Simme & Martin, 2009; Gunderson, 2002)

روش تحقیق

پژوهش حاضر به لحاظ هدف، کاربردی و از نظر ماهیت و روش، توصیفی - تحلیلی و از نظر تحلیل، جزء تحقیقات با روش کیفی محسوب می‌شود. هدف از پژوهش حاضر شناسایی چالش‌های اقتصاد شهری در ایران و ارائه راهبردهای تاب‌آوری برای این چالش بوده است. در این راستا برای شناسایی چالش‌های اقتصاد شهری و ارائه راهبردهای تاب‌آوری اقتصادی این شهرها، علاوه بر مطالعه سوابق و چارچوب تئوریک موجود، از آرای خبرگان متخصص استفاده شده است. به این منظور، جامعه هدف پژوهش شامل ۵۰ کارشناس صاحب‌نظر از اساتید دانشگاه و مدیران شهری بوده که در دو مرحله از نظرات آن‌ها استفاده شده است. پس از شناسایی چالش‌های اقتصاد شهری از سوابق نظری و تلفیق آن با آرای خبرگان، ۱۷ چالش نهایی در اقتصاد شهری ایران شناسایی، مفهوم‌سازی و دسته‌بندی شدند. برای گردآوری اطلاعات در بخش مبانی نظری از مطالعات کتابخانه‌ای و در بخش میدانی از روش پیمایش (زمینه‌یابی) مبتنی بر پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است. در مرحله دوم نظرسنجی از خبرگان، در قالب یک پرسشنامه باز، راهبردهای تاب‌آوری اقتصادی از سوی گروه هدف ارائه و تلفیق شدند.

روش آنالیز در این پژوهش از نوع کیفی و مبتنی بر داده‌های متنی و مطالعاتی است. تحقیق کیفی شامل جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل داده‌های غیر عددی (مانند متن، ویدئو یا صدا) برای درک مفاهیم، نظرات یا تجربیات است. می‌توان از آن برای جمع‌آوری بینش‌های عمیق در مورد یک مشکل یا ایجاد ایده‌های جدید برای تحقیق استفاده کرد. در این پژوهش بعد از شناخت مسئله پژوهش و چارچوب‌بندی آن به شناسایی مؤلفه‌ها و طراحی مدل مفهومی تحقیق پرداخته شده است. به طور خلاصه، روش تحقیق در این پژوهش یک فرایند نظام‌مند و گام‌به‌گام است که با شناخت مسئله آغاز می‌شود و با تدوین یافته‌های تحقیق به پایان می‌رسد. در این فرایند، از روش‌های مختلف جمع‌آوری و تحلیل داده‌های کیفی استفاده می‌شود تا به درک عمیق‌تری از موضوع تحقیق دست یابیم و راهبردهایی را تدوین شود که با شرایط خاص شهرهای ایرانی سازگار باشند.

در مدل چرخه تطبیقی از نظریه پانارشی که در اقتصاد شهری اعمال می‌شود شامل دو بخش است، اول: بهره‌برداری توسعه و تثبیت ساختار اقتصادی و مسیر رشد یک شهر است و دوم: آزادسازی و سازماندهی مجدد - این استحکام و انحطاط ساختار اقتصادی و مسیر رشد یک شهر و گشودن انواع فعالیت‌های بالقوه جدید و منابع رشد برای بهره‌برداری است (Pendell et al., 2008).

گونه‌شناسی شاخص‌های تاب‌آوری اقتصادی شهری

شاخص‌های تاب‌آوری اقتصادی شهر شامل شاخص‌هایی است که نشان‌دهنده توانایی شهر در مقابله با شوک‌ها و تغییرات اقتصادی و حفظ ثبات و رشد اقتصادی در طولانی‌مدت است (Mohammadi Deh Cheshmeh & Nasiri, 2025: 123). در واقع، شاخص‌های تاب‌آوری اقتصادی شهر به طور کلی به این سؤال پاسخ می‌دهند: آیا شهر می‌تواند در مقابل شوک‌های اقتصادی و تغییرات بازار مقاومت کند و به رشد پایدار دست یابد؟ از دیدگاه متخصصان (Capoani et al, 2025 Mohammadi Deh Cheshmeh, Ariya, 2012 Nejad, 2025: Arefi & Haghifam, 2012) این شاخص‌ها به طور کلی به سه دسته اصلی تقسیم می‌شوند:

- شاخص‌های مربوط به ساختار اقتصادی: این شاخص‌ها نشان‌دهنده تنوع فعالیت‌های اقتصادی در شهر هستند، به عنوان مثال میزان وابستگی شهر به یک صنعت خاص یا وجود فعالیت‌های اقتصادی متنوع.
- شاخص‌های مربوط به عملکرد اقتصادی: این شاخص‌ها نشان‌دهنده عملکرد اقتصاد شهری طی زمان هستند، به عنوان مثال میزان رشد تولید ناخالص داخلی (GDP)، میزان بیکاری، و شاخص‌های مرتبط با درآمد و رفاه اجتماعی شهروندان.
- شاخص‌های مربوط به مقاومت اقتصادی: این شاخص‌ها نشان‌دهنده توانایی شهر در مقابله با شوک‌های خارجی و داخلی هستند، به عنوان مثال وجود ذخایر مالی، وجود زیرساخت‌های اقتصادی قوی، و وجود شبکه‌های ارتباطی و حمایت اجتماعی قوی.

شکل ۳. مدل مفهومی تحقیق در روش کیفی و روند آن در پژوهش

یافته‌های تحقیق

ملی و محلی مشخص می‌شوند، با بسیاری از مناطق شهری که شامل بیش از صد شهرداری جداگانه است. پراکندگی مدیریت شهری به نگرانی‌هایی در مورد توزیع خدمات دولتی و کارایی ارائه این خدمات منجر شده است. مدیران شهری و برخی از تحلیلگران از یکپارچگی سیاسی و مالی حمایت کرده‌اند، اما در بسیاری موارد استقلال شهرها می‌تواند به رضایتمندی بیشتر شهروندان منجر شود. در هزاره سوم برای رشد و توسعه همه‌جانبه در سکونتگاه‌های شهری علاوه بر منابع مالی و رشد اقتصادی - اجتماعی، نیازمند مدیریت شهری کارآمد هستیم. از جمله وظایف مجموعه مدیریت شهری آماده کردن زیرساخت‌های اساسی برای عملکرد مفید در شهر و توسعه منابع انسانی برای آمادگی لازم به منظور ارائه خدمات و پشتیبانی آن است. مدیریت شهری باید تلاش کند تا شهرنشینی را کاهش و شهرها و شهرگرایی را به چشم‌انداز ترسیم شده برساند. مجموعه مدیریت شهری در ایران امروزه دارای چالش‌های زیادی است. آلودگی هوا، ترافیک، کمبود زیرساخت و منابع درآمدی و مالی، افزایش جمعیت و شهرنشینی، بافت فرسوده، حوزه نفوذ، حریم شهر و... از جمله مهم‌ترین چالش‌های مدیریت شهری به حساب می‌آید. سه عنصر «شهروندان»، «مدیریت شهری» و «دولت» در تصمیم‌گیری‌های مدیریت شهری دخالت دارند. بنابراین، ارتباط ۳ عنصر یادشده می‌تواند در رفع چالش‌ها و مسائل در شهرها، به مدیریت شهری یاری رساند. از بین همه چالش‌های شهرها و مجموعه مدیریت شهری مسئله اقتصادی - مالی از اهمیت بالایی برخوردار است؛ چرا که همه مسائل و مشکلات شهرها را می‌توان از طریق یک اقتصاد پویا و منبع درآمدی پایدار حل کرد و به حداقل رساند. جدول ۲ عمده چالش‌های اقتصادی شهری در ایران را نشان می‌دهد که این موارد خود باعث به وجود آمدن بسیاری از مشکلات در ابعاد مختلف اجتماعی، فرهنگی، زیست‌محیطی، کالبدی و... است.

تاب‌آوری اقتصاد شهری چشم‌انداز جدیدی در توسعه پایدار اقتصاد شهری و منطقه‌ای ارائه می‌دهد. در این تحقیق ویژگی‌های تکامل مکانی و زمانی تاب‌آوری اقتصاد شهری را تجزیه و تحلیل می‌کنیم، عوامل کلیدی مؤثر در تاب‌آوری اقتصاد شهری را بررسی می‌کنیم و از یک طرف، کنش متقابل میان سازمان‌ها و نهادهای رسمی اداره شهر و از طرفی دیگر، میان سازمان‌های غیر دولتی و تشکل‌های جامعه مدنی بررسی می‌شود. سپس، پیشنهادها برای تصمیم‌گیری الگوی مناسب برای اقتصاد تاب‌آور در شهرهای ایران ارائه می‌شود. مناطق شهری با چالش‌های اقتصادی حساسی روبه‌رو هستند که در سال‌های اخیر بر دامنه آن افزوده شده است. در عین حال، شهرها فرصت‌های هیجان‌انگیزی را برای رشد و تجدید حیات فراهم می‌کنند. تأثیر متقابل این چالش‌ها و فرصت‌ها وظایف مهمی را برای سیاست‌گذاران، محققان و برنامه‌ریزان شهری ایجاد می‌کند.

شهرها و به خصوص کلان‌شهرها با ارائه امکانات رفاهی با کیفیت بالا، مشاغل و ساکنان را جذب می‌کنند. اما فراهم کردن این امکانات نیاز به بودجه بالا و بار مالیاتی بالاتر دارد، این امر انگیزه‌های ساکنان شهر و شرکت‌ها را افزایش می‌دهد تا به مکان‌های مالیاتی پایین‌تر عزیمت کنند. تعادل این ملاحظات یک مشکل اساسی در امور مالی عمومی شهری است. اختلاف درآمد بین اکثر شهرهای مرکزی بزرگ و حومه نسبتاً ثروتمندتر آن‌ها، این مسائل را دشوارتر و از نظر سیاسی حساس‌تر می‌کند. علاوه بر این، اثربخشی بالقوه بسیاری از گزینه‌های مالی ناشناخته است و ارتباط بین اثربخشی اقتصادی و امکان‌سنجی سیاسی گاهی نادیده گرفته می‌شود.

چالش‌های اقتصادی مدیریت شهری ایران

مناطق بزرگ و کوچک شهری در ایران با تعداد بسیار زیادی از سازمان‌های

جدول ۲. چالش‌های اقتصادی مدیریت شهری ایران

ردیف	نوع چالش	شهرهای کوچک	شهرهای میانی	شهرهای بزرگ
۱	ضعف جایگاه و نقش شهروندان در توسعه اقتصاد شهری	a	a	a
۲	نبود بسترها و فضای لازم برای دریافت مالیات و عوارض واقعی در شهرها	a	a	a
۳	عدم شفاف‌سازی امور و اطلاع‌رسانی به‌موقع و دائم به شهروندان در مورد درآمدها و هزینه‌های اداره شهر	a	a	a
۴	عدم استفاده از رویکردهای نوین تأمین مالی	a	a	b
۵	وجود مالیات بر دارایی (عوارض نوسازی)	a	a	b
۶	نبود منابع درآمدی پایدار	a	a	b
۷	ضعف مشارکت بخش خصوصی	a	a	b
۸	کمک‌های دولت	c	b	a
۹	مالیات محلی	a	a	a
۱۰	بهای خدمات شهری	a	a	a
۱۱	سمن‌ها (NGO ها)	a	a	a
۱۲	فساد مالی در مجموعه مدیریت شهری	a	a	a
۱۳	تهیه نقشه کارشناسی و دقیق قبل از تخصیص اعتبار به طرح‌های عملیاتی	a	a	b
۱۴	چالش نهادهای اجرایی - نظارتی شهرهای ایران	a	a	a
۱۵	وجود جنبش قومیت‌گرایی و صندلی محوری در شهرها	a	b	c
۱۶	قانون فروشی برای کسب درآمد	b	a	a
۱۷	مدیریت یکپارچه شهری	a	a	a

a: با شدت بالا - b: با شدت متوسط - c: با شدت کم

۲) پیاده‌سازی سیستم تنوع عملکردی
توسعه متنوع اقتصاد شهری می‌تواند توانایی اقتصاد شهری را برای مقاومت در برابر بحران‌های اقتصادی افزایش دهد. اگر یکی از جنبه‌های اقتصادی اشتباه پیش برود، جنبه‌های دیگر می‌توانند به توسعه شهر ادامه دهند. بنابراین، بهبود تنوع اقتصادی شهری می‌تواند تاب‌آوری اقتصادی شهری را افزایش دهد. مفهوم تنوع اقتصادی معمولاً هنگام مطالعه تنوع اقتصادی شهری با تنوع صنعتی یکی می‌شود. بنابراین، شاخص تنوع ساختاری برای صنایع اصلی (شامل کشاورزی، جنگلداری، ماهیگیری، معدن، استخراج معادن و استخراج مواد معدنی)، صنایع ثانویه (صنعت تولید، مواد خام عرضه‌شده توسط صنایع اولیه) و صنایع سوم (از جمله خدمات بانکی، مالی، بیمه، سرمایه‌گذاری و املاک و مستغلات) را شامل می‌شود. تجارت عمده، خرده‌فروشی و فروش مجدد؛ حمل‌ونقل؛ خدمات حرفه‌ای، مشاوره، حقوقی و شخصی؛ گردشگری، هتل‌ها، رستوران‌ها و سرگرمی‌ها؛ خدمات تعمیر و نگهداری؛ و خدمات بهداشتی، رفاه اجتماعی، اداری، انتظامی، امنیتی و دفاعی) پس سیستم اقتصاد شهرهای ایران باید بصورت متنوع در همه زمینه‌ها فعال باشد تا بتواند در هر زمانی و بحرانی تاب‌آوری لازم را داشته باشد و بر مسائل و مشکلات چیره شود.

۳) پیاده‌سازی الگوی درآمد پایدار شهری
یکی از راهبردهای مهم تاب‌آوری اقتصادی در شهرهای ایران سیستم درآمد و هزینه است که می‌تواند شاخص مهمی برای سنجش سطح زندگی ساکنان باشد. ظرفیت درآمد و هزینه شهری شامل ظرفیت درآمد و هزینه ساکنان فردی و دارایی عمومی دولت و مجموعه مدیریت شهری است. درآمد و مخارج

به طور عمده توجه به الگوها و روش‌های نوین تأمین مالی، مانند مشارکت بخش عمومی - خصوصی، می‌تواند به مدیریت شهری در اتمام و بهره‌برداری از طرح‌ها و پروژه‌ها کمک کند. این رویکرد همکاری بین دولت‌های محلی و بخش خصوصی می‌تواند زمان ساخت، هزینه‌ها و کیفیت پروژه‌های عمرانی را بهبود بخشد. در این قسمت کلیه دیدگاه‌های اقتصاد تاب‌آور شهری در سطح جهانی و ایران بررسی می‌شود و سپس به ارائه الگوی مناسب با توجه به حکمروایی شهری بومی پرداخته می‌شود.

ارائه راهبردهای تاب‌آوری اقتصادی برای شهر ایرانی

در این بخش به ارائه راهبردها و سیستم متناسب با شهرهای ایران، جهت غلبه بر چالش‌های موجود در آن‌ها پرداخته می‌شود.

الف) راهبردهای کلان

۱) پیاده‌سازی سیستم مدیریت یکپارچه شهری

عمده مشکلات شهرهای ایران نبود یک سیستم واحد شهری جهت پاسخ‌گویی به مسائل شهری است. وجود سازمان‌های متنوع و گوناگون در شهرها و عدم هماهنگی و پوشش وظایف مرتبط با هم، شهرهای ایران را به میدان نبرد بر سر قدرت و ایجاد بنگاه اقتصادی به نفع خود تبدیل کرده است. دخالت نایب‌جای نهادهای که هیچ تخصص و فنی در اداره شهر ندارند باعث به چالش کشیدن هر بیشتر شهرهای ایران شده است. لذا مهم‌ترین و اولین راهبرد برای تاب‌آوری اقتصادی در شهرهای ایران ایجاد یک سیستم مدیریت یکپارچه شهری برای تمام شهرها است که بتواند پاسخ‌گوی نیاز شهرها و شهروندان باشد.

۶) باز بودن سیستم اقتصادی شهرها

باز بودن سیستم بر ارتباط متقابل محیط و عملکرد درونی سیستم تأکید دارد. محیط و سیستم دو عضو متعامل و وابسته‌اند. ماهیت باز بودن سیستم‌های اجتماعی و زنده در مقابل بسته بودن سیستم‌های فیزیکی مقایسه می‌شود. خودتعالی: بر خود تنظیمی و توانایی برای بقا در یک حالت پایدار دلالت دارد. باز بودن سیستم اقتصادی شهرها باعث افزایش جریان منابع می‌شود. هرچه اقتصاد شهرها بازتر باشد، سطح توسعه اقتصادی بالاتر و تاب‌آوری اقتصادی قوی‌تر خواهد بود. تحت روند توسعه جهانی شدن اقتصادی، افزایش باز بودن سیستم اقتصادی به مسیر اصلی توسعه اقتصاد جهانی تبدیل شده است.

در این پژوهش برای شهرهای ایران ۲ جنبه از باز بودن سیستم اقتصادی را در نظر گرفته‌ایم. یکی باز بودن تجارت خارجی، شامل ارزش کل واردات و صادرات کالاها به عنوان درصد تولید ناخالص داخلی، مقدار سرمایه خارجی که در واقع به عنوان درصد تولید ناخالص داخلی استفاده می‌شود و نسبت ارزش خروجی حاصل از سرمایه‌گذاری توسط شرکت‌های خارجی، و سرمایه‌های شرکت‌ها در کلان‌شهرها است. ۲- باز بودن تجارت داخلی است، از جمله ارزش خروجی شرکت‌های داخلی به عنوان درصدی از ارزش تولید ناخالص صنعتی، متوسط ترافیک حمل‌ونقل بزرگراهی تولید ناخالص داخلی، و سرانه ترافیک بزرگراهی. به این ترتیب، برای بالا بردن تاب‌آوری سیستم‌های باز اقتصادی نواحی شهری در ایران که قدرت پذیرش تحول و تبدیل آن به قوت و فرصت توسعه معرفی شده است، تخصصی شدن و تمرکز فعالیت‌های کافی نیست، بلکه در شرایط متنوع اقتصادی، با افزایش قدرت ناپایداری سیستم برای رونق دادن، زمینه برای برخورد با بحران‌های ناگهانی فراهم آید.

ب) راهبردهای خرد

هنگام ایجاد تاب‌آوری اقتصادی شهری، شهرها و فضاهای کلان‌شهرها باید...

- ۱- ایجاد فضای مالی مناسب در شهرها؛
- ۲- تقویت اقتصاد مدور، نوآوری و گفت‌وگوی اجتماعی؛
- ۳- ایجاد شغل مناسب که درآمد قابل زندگی را تضمین می‌کند.
- ۴- حفظ حق حمایت اقتصادی، اجتماعی و امنیت شغلی.
- ۵- ایجاد فرصت‌های لازم برای پیشرفت مردم و سیستم‌های زیست‌محیطی.
- ۶- تضمین دسترسی زنان به کار شایسته، حمایت اجتماعی و امنیت غذایی به عنوان بخشی از اقتصاد مردم محور که نابرابری‌ها را برطرف می‌کند.
- ۷- اطمینان از سرمایه‌گذاری عمومی در اقتصاد مراقبتی به عنوان یک ستون کلیدی بهبود اقتصادی.
- ۸- با ایجاد کانال‌های مالی اضافی، به‌ویژه برای کسب‌وکارهای پایدار و تحت رهبری زنان، به شرکت‌های کوچک و متوسط، استارت‌آپ‌ها و کسب‌وکارهای غیررسمی دسترسی به منابع مالی به‌صرفه داده شود.
- ۹- اجرای رویکردهای حاکمیت کارآفرینانه و پایدار و متمرکز در مراقبت‌های دائمی؛
- ۱۰- موانع ایجاد و رسمی‌سازی کسب‌وکارها را برطرف کنیم.
- ۱۱- تقویت مدیریت مالی و عملکرد عمومی از طریق نظارت و گزارش‌دهی مداوم اطلاعات مالی.
- ۱۲- از فناوری‌های دیجیتال و تجزیه و تحلیل داده‌ها در خدمات شهری استفاده شود و در عین حال اقتصادهای مبتنی بر فناوری/تکنولوژی را تقویت کنیم.
- ۱۳- تنوع بخشیدن به اقتصادهای محلی و کاهش وابستگی به بازارهای خارجی با اجرای سیاست‌هایی که باعث ترویج تحقیق و نوآوری و ایجاد ظرفیت‌های محلی می‌شود.

■ بحث و نتیجه‌گیری

شهرها به عنوان موتورهای توسعه اقتصادی فرصت‌های رشد را فراهم می‌کنند، اما با چالش‌های داخلی و خارجی مانند فقر، مهاجرت، آلودگی و بلایای طبیعی مواجه‌اند. تغییرات شدید در جمعیت و الگوی سکونت، بازگذاری‌های محیطی و اقتصادی را در مناطق پرخطر افزایش داده است. در

مالیه عمومی قابل تعدیل شدن است، یعنی می‌تواند پدیده توزیع نامعقول را تسکین دهد و عدالت اجتماعی را تحقق بخشد. بنابراین، ظرفیت و توان درآمد و هزینه عمدتاً از دو بعد تشکیل شده است. یکی توانایی درآمد و مخارج شخصی از جمله تولید ناخالص داخلی سرانه، درآمد قابل تصرف سرانه و نرخ سپرده‌های پس انداز سرانه خانوار است. دیگری توانایی درآمد و هزینه دولت است، از جمله درآمدهای مالی عمومی به عنوان درصد تولید ناخالص داخلی و هزینه‌های مالی عمومی به عنوان درصدی از تولید ناخالص داخلی.

۴) بسترسازی محیطی نوآوری در فضاهای شهری

سیستم استاندارد محیط نوآوری، شهرها و مدیریت شهری را برای تعیین چشم‌انداز، استراتژی، سیاست‌گذاری، اهداف نوآورانه و ایجاد فرایندها و پشتیبانی لازم برای دستیابی به نتیجه مورد انتظار، راهنمایی و هدایت می‌کند. محیط نوآوری بر تغییر مدل رشد اقتصادی محلی و منطقه‌ای تأثیر می‌گذارد. بهبود محیط نوآوری به پیشرفت علم و فناوری و در نتیجه، ارتقای رشد اقتصاد منطقه و بهبود توانایی توسعه پایدار اقتصاد شهری منجر می‌شود. بنابراین، بهبود محیط نوآوری به افزایش انعطاف‌پذیری اقتصادی شهری منجر می‌شود. ما سه شاخص مهم محیط نوآوری را انتخاب کردیم: ۱- محیط نوآوری فناورانه (مفهوم سیستم نوآوری فناورانه متضمن تحلیل گذار از منظر تغییرات نهادی، سازمانی، اقتصادی، سیاسی و فنی مربوط به توسعه فناوری است. این رویکرد بر اساس نظر کارلسون و استانکوویتز (۱۹۹۱) درباره نوآوری شکل گرفته است که مهم‌ترین محرک خلق و انتشار نوآوری و بهره‌برداری از نوآوری‌های فناورانه را تعاملات نظام‌مند کنش‌گران تحت زیرساخت‌های نهادی می‌دانند تعریف آن‌ها از سیستم نوآوری فناورانه به این صورت است: «شبکه‌های پویا از عاملان که در یک ناحیه اقتصادی/صنعتی تحت زیرساخت‌های نهادی خاص با یکدیگر در تعامل‌اند و در تولید و انتشار فناوری و بهره‌برداری از آن سهیم‌اند». ۲- محیط توسعه اکولوژیکی، از جمله سرانه فضای سبز تفریحی عمومی، پوشش سبز منطقه ساخته شده، و نسبت زباله‌های جامد صنعتی به طور جامع استفاده شده است. توسعه شهری اکولوژیک برای باز تعریف شهرها برای تبدیل به شبکه‌ای با اثرات مثبت همراه با بوم و فرهنگ انسانی است. ۳- محیط اجتماعی اساسی، از جمله به ازای هر ۱۰ هزار نفر معلمان تمام وقت در مؤسسات آموزش عالی عادی، به ازای هر ۱۰ هزار نفر پزشکان، و نسبت مخارج آموزش در مخارج مالی (هزینه برای آموزش و هزینه‌های مالی عمومی). طراحی یک سیستم محیط نوآوری که بتوان به طور جامع و کامل همه ابعاد زندگی شهری و شهروندان را در برگیرد و به افزایش انعطاف‌پذیری اقتصادی شهرهای ایران منجر شود، بسیار ضروری می‌نماید.

۵) سیستم روند توسعه (متدولوژی سیستم‌های نرم)

یکی از متدولوژی‌های توسعه سیستم که براساس رویکرد حل مسئله ارائه شده است، روش متدولوژی سیستم‌های نرم است. متدولوژی سیستم‌های نرم توسط پروفیسور پیتر چکلند (۱۹۹۷) برای رویارویی با مسائل دارای اجزای اجتماعی، سیاسی و انسانی (اقتصادی) مطرح شده است. در این متدولوژی، مشکل به صورتی جزئی از یک سیستم و نه یک مشکل منفرد بررسی می‌شود. همچنین، در این متدولوژی مسئله نه به عنوان یک مشکل بلکه به عنوان یک فرایند نامناسب بررسی می‌شود. سیستم روند توسعه عمدتاً قانون، سرعت حرکت و روند توسعه شهری را منعکس می‌کند و همچنین، می‌تواند برای توسعه آینده یک شهر را پیش‌بینی کند. تنها با درک مسیر توسعه آینده می‌توانیم بهتر در برابر خطرات ناشناخته مقاومت کنیم. پیشنهاد روند توسعه این پژوهش برای شهرهای ایران که باید بهش توجه شود؛ عمدتاً شامل دو بعد است. ۱- روند توسعه اقتصادی، از جمله نرخ رشد تولید ناخالص داخلی، سرمایه‌گذاری در نرخ رشد دارایی‌های متمرکز شهری، و ارزش کل نرخ رشد کالاهای خرده‌فروشی اجتماعی است. ۲- روند توسعه اجتماعی شامل نرخ رشد طبیعی جمعیت، نرخ رشد اشتغال و هزینه‌های تأمین اجتماعی و اشتغال به عنوان درصدی از هزینه‌های مالی است.

اقتصادی شهری را افزایش دهد.

۳) سیستم محیط نوآوری: سیستم استاندارد محیط نوآوری، شهرها و مدیریت شهری را برای تعیین چشم‌انداز، استراتژی، سیاست‌گذاری، اهداف نوآورانه و ایجاد فرایندها و پشتیبانی لازم برای دستیابی به نتیجه مورد انتظار، راهنمایی و هدایت می‌کند.

۴) سیستم روند توسعه (متدولوژی سیستم‌های نرم): سیستم روند توسعه عمدتاً قانون، سرعت حرکت و روند توسعه شهری را منعکس می‌کند و همچنین، می‌تواند برای توسعه آینده یک شهر را پیش‌بینی کند. تنها با درک مسیر توسعه آینده می‌توانیم بهتر در برابر خطرات ناشناخته مقاومت کنیم.

۵) باز بودن سیستم اقتصادی شهرها: افزایش باز بودن سیستم اقتصادی شهرها باعث افزایش جریان منابع می‌شود. هرچه اقتصاد شهرها بازتر باشد، سطح توسعه اقتصادی بالاتر و تاب‌آوری اقتصادی قوی‌تر خواهد بود. تحت روند توسعه جهانی شدن اقتصادی، افزایش باز بودن سیستم اقتصادی به مسیر اصلی توسعه اقتصاد جهانی تبدیل شده است.

پیشنهاد‌های جامع و بهبود یافته بر اساس نتایج تحقیق

۱. تقویت سیستم مدیریت یکپارچه شهری

• ایجاد یک نهاد واحد و هماهنگ‌کننده برای مدیریت شهری که بتواند بین نهادهای دولتی، شهرداری‌ها، شورای شهر و بخش خصوصی هماهنگی ایجاد کند.

• توسعه چارچوب‌های قانونی و سیاستی برای تسهیل همکاری بین بخش‌های مختلف و کاهش موزای کاری‌ها.

• استفاده از فناوری‌های نوین مانند سیستم‌های اطلاعات جغرافیایی (GIS) و هوش مصنوعی برای بهبود تصمیم‌گیری‌های شهری.

۲. تنوع بخشی به اقتصاد شهری

• تشویق توسعه صنایع مختلف در شهرها برای کاهش وابستگی به یک بخش خاص و افزایش تاب‌آوری اقتصادی.

• حمایت از کسب‌وکارهای کوچک و متوسط (SMEs) و استارت‌آپ‌ها به عنوان موتورهای رشد اقتصادی.

• ایجاد پارک‌های فناوری و مراکز نوآوری برای جذب سرمایه‌گذاری و توسعه فناوری‌های پیشرفته.

۳. توسعه سیستم محیط نوآوری

• ایجاد اکوسیستم‌های نوآوری با مشارکت دانشگاه‌ها، مراکز تحقیقاتی، بخش خصوصی و دولت.

• ارائه مشوق‌های مالی و غیرمالی برای شرکت‌هایی که در زمینه‌های نوآورانه فعالیت می‌کنند.

• توسعه برنامه‌های آموزشی و مهارت‌افزایی برای نیروی کار به منظور تطبیق با نیازهای بازار کار نوین.

۴. بهبود سیستم روند توسعه شهری

• تدوین برنامه‌های بلندمدت توسعه شهری که انعطاف‌پذیری لازم برای تطبیق با تغییرات آینده را داشته باشد.

• استفاده از روش‌های پیش‌بینی و مدل‌سازی برای شناسایی روندهای آینده و برنامه‌ریزی بر اساس آن‌ها.

• ایجاد مکانیزم‌های نظارتی برای اطمینان از اجرای صحیح برنامه‌های توسعه شهری.

۵. افزایش باز بودن سیستم اقتصادی شهرها

• تسهیل تجارت بین‌المللی و جذب سرمایه‌گذاری خارجی از طریق بهبود زیرساخت‌ها و کاهش موانع تجاری.

• توسعه شبکه‌های حمل‌ونقل و لجستیک برای اتصال بهتر شهرها به بازارهای جهانی.

• تشویق مشارکت بخش خصوصی در پروژه‌های زیرساختی و اقتصادی از طریق مدل‌های مشارکت عمومی - خصوصی (PPP).

سال‌های اخیر، نهادها و سازمان‌ها بر دستیابی به جوامع تاب‌آور تمرکز کرده‌اند، زیرا شهرها به دلیل خسارت‌های اجتماعی - اقتصادی و تخریب زیرساخت‌ها، ریسک بالاتری دارند.

حکمرانی خوب شهری زمانی اتفاق می‌افتد که یک سیستم اقتصادی شهری قوی و مختلط (دولتی - نیمه‌دولتی - خصوصی) که در آن تولید و توزیع کالاها و خدمات با مکانیزم بازارهای آزاد که توسط سیستم قیمت آزاد و رقابتی هدایت می‌شود (به جای بازارهای با برنامه) انجام گیرد.

تاب‌آوری شهری توانایی ساکنان شهر برای مقاومت در برابر خطرات اقتصادی، اجتماعی، بهداشتی، زیست‌محیطی، بلایای طبیعی و آب و هوایی، فوریت تازهای را به خود گرفته است و در گفتمان توسعه شهری به کانون اصلی تحولات تمدن جدید تبدیل شده است. در این بین، تاب‌آوری اقتصادی از اهمیت بیشتری برخوردار است.

مشکلاتی که توسط محققان در مدیریت شهری مورد بررسی و ارزیابی قرار می‌گیرد را می‌توان به طور تقریبی به دو بخش فیزیکی و غیرکالبدی تقسیم کرد. جنبه‌های کالبدی شامل مشکلات مربوط به آرایش فضایی است که دغدغه سنتی برنامه‌ریزان شهری بوده است. این‌ها شامل کاربری و مدیریت زمین، حمل‌ونقل، زیرساخت‌ها، معماری و ساخت و ساز، املاک و مستغلات، محیط زیست و کاهش بلایا هستند. جنبه‌های غیر فیزیکی یا اجتماعی - اقتصادی شامل مسائل مربوط به اقتصاد، جامعه‌شناسی، نظریه سیاسی، مدیریت عمومی، مالیه عمومی، جرم و جنایت، مالیات و رفاه اجتماعی است.

مدیریت شهری عمدتاً با برنامه‌ریزی، حکمرانی و مقررات سروکار دارد. برنامه‌ریزی بر تصمیم‌گیری، تنظیم و هماهنگی تمرکز دارد. مقررات بر محدودیت، گسترش و توزیع حقوق تأکید دارند. حکومت بر انتخاب‌ها و اقدامات جمعی که توسط نهادهای مرکزی مانند دولت‌های محلی و مرکزی آشکار می‌شود، تمرکز دارد. برای تحقق کامل اهداف مدیریت شهری، باید با هر سه جنبه به صورت متعادل برخورد کرد. با تداوم تحقیقات و اجرای مفاهیم مرتبط با مدیریت شهری می‌توان توسعه شهری را بهبود بخشید و هویت ملی را تقویت کرد و سطح کیفیت زندگی را برای همه ساکنان آن بالا برد.

این مقاله با هدف تدوین الگوی راهبردی تاب‌آوری اقتصادی برای تحقق حکمرانی خوب در شهرهای ایران انجام شد. مطالعات شهری و منطقه‌ای نقش سیستم‌ها و بازیگران نهادهای دولتی، شهرداری و شورای شهری را در تکامل بلندمدت اقتصادی در سطح محلی تصدیق می‌کنند. به خلاف مدیریت سیستم‌های کوچک‌تر، مانند کسب‌وکارها، مدیریت شهری با سیستم‌هایی با پیچیدگی شدید سروکار دارد که به مجموعه‌ای بسیار تخصصی از ابزارها و مدل‌سازی‌های پیچیده برای بررسی مسائل اقتصادی، اجتماعی، زیست‌محیطی و حمل‌ونقل نیاز دارند.

یافته‌های اصلی این مقاله در سه بخش ارائه شده است. در بخش اول مهم‌ترین چالش‌های اقتصادی مدیریت شهری ایران را در قالب ۱۷ مورد در جدول ۲ آورده شده که مهم‌ترین آن‌ها را می‌توان نبود مدیریت یکپارچه شهری و الگوی‌های و متدهای نوین تأمین مالی نظیر (مشارکت بخش عمومی - خصوصی، سمن‌ها) دانست.

در بخش دوم که در جدول ۲ ارائه شده است، کلیه دیدگاه‌های اقتصاد تاب‌آور شهری در سطح جهانی و ایران بررسی شد.

بخش سوم و اصلی یافته تحقیق به ارائه راهبردهای لازم و ضروری در سطح شهرهای ایران پرداخته شده، که این خود در دو بخش راهبردهای کلان و راهبردهای خرد ارائه شده است. مهم‌ترین این راهبردها عبارتند از:

۱) سیستم مدیریت یکپارچه شهری: عمده مشکلات شهرهای ایران نبود یک سیستم واحد شهری جهت پاسخ‌گویی به مسائل شهری است.

۲) سیستم تنوع: توسعه متنوع اقتصاد شهری می‌تواند توانایی اقتصاد شهری را برای مقاومت در برابر بحران‌های اقتصادی افزایش دهد. اگر یکی از جنبه‌های اقتصادی اشتباه پیش برود، جنبه‌های دیگر می‌توانند به توسعه شهر ادامه دهند. بنابراین، بهبود تنوع اقتصادی شهری می‌تواند تاب‌آوری

منابع

- Alberti M., Marzluff, J. M., Shulenberger, E., Bradley, G., Ryan, C., Zumbrunnen, C. (2003). Integrating Humans into Ecology: Opportunities and Challenges for Studying Urban Ecosystems. *BioScience*, Volume 53, Issue 12, December 2003, Pages 1169–1179, [https://doi.org/10.1641/006-3568\(2003\)053\[1169:IHIEOA\]2.0.CO;2](https://doi.org/10.1641/006-3568(2003)053[1169:IHIEOA]2.0.CO;2).
- Barnett J (2001). Adapting to Climate Change in Pacific Island Communities. "World Development", No. 29, pp. 977-993. [https://doi.org/10.1016/S0305-750X\(01\)00022-5](https://doi.org/10.1016/S0305-750X(01)00022-5).
- Bluhm, D. J., Harman, W. Lee, T. W. & Mitchell, T. R. (2011). Qualitative research in management: A decade of progress. *Journal of Management Studies*, 48(8):1866-1891. <https://dx.doi.org/10.1111/j.1467-6486.2010.00972.x>
- Capoani, L., Fantinelli, M. & Giordano, L. (2025), "The concept of resilience in economics: a comprehensive analysis and systematic review of economic literature", *Continuity & Resilience Review*, Vol. ahead-of-print No. ahead-of-print. <https://doi.org/10.1108/CRR-11-2024-0045>
- Carlsson, B & Stankiewicz, R. (1991). "On the Nature, Function and Composition of Technological Systems". *Journal of Evolutionary Economics*, 1, 93-118. <https://doi.org/10.1007/BF01224915>.
- Checkland P. (1997). Rhetoric and reality in contracting: research in and on the National Health Service. In *Contracting for Health*, Flynn R, Williams G (eds). Oxford University Press: Oxford. <https://doi.org/10.1093/oso/9780198290223.003.0008>.
- Corodescu-Roșca, Ema., Hamdouch, Abdelillah., Iașu, Corneliu. (2023). Innovation in urban governance and economic resilience. The case of two Romanian regional metropolises: Timișoara and Cluj Napoca. *Cities* 132 (2023) 104090. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2022.104090>.
- Du, Yanan., Wang, Q., Song, Y., Xin, Y. (2025).. How cross-regional collaborative innovation networks affect regional economic resilience: Evidence from 283 cities in China. *Technological Forecasting and Social Change*. Volume 215, June 2025, 124057. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2025.124057>.
- Fang, Y., Liu, Y., Yang, Y., Lucey, B., Zoynul Abedin, M. (2025). How do Chinese urban investment bonds affect its economic resilience? Evidence from double machine learning. *Research in International Business and Finance*. Volume 74, February 2025, 102728. <https://doi.org/10.1016/j.ribaf.2024.102728>.
- FENG, X., XU, M., ZHONG, Y., LI, Q., LOO, B., XIU, Ch. (2025). Urban resilience and panarchy: Insights from Nanchang City, China. *Cities*. Volume 162, July 2025, 105934. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2025.105934>.
- Garud, R., & Karnøe, P. (2001). Path Creation as a Process of Mindful Deviation. In R. Garud, & P. Karnøe (Eds.), *Path Dependence and Creation* (pp. 1-40). Lawrence Erlbaum Associates. <https://vbn.aau.dk/en/publications/path-creation-as-a-process-of-mindful-deviation>.
- Ghasvand, A. (2013). [A report on general policies for resilient economy, an overview of global literature on national reconciliation]. Tehran: Economic Studies. [In Persian]
- Ghorbani, R; Farhadi, E; Ziari, K. (2022). Analysis of key driving forces of economic resilience with a scenario approach in Tabriz city. *Urban Economics*. Volume 6, Issue 2, Series 10, pp. 1-20. [10.22108/ue.2022.132266.1204](https://doi.org/10.22108/ue.2022.132266.1204) [In Persian]
- Guo, T., Tong, Yun., Yu, Y. (2025). The influence of government health investment on economic resilience: A perspective from health human capital. *International Review of Economics & Finance*. Volume 99, April 2025, 104050. <https://doi.org/10.1016/j.iref.2025.104050>.
- Hashemi Dizaj, A; Mohammadi, Ch. (2024). Measuring and evaluating the economic resilience of urban neighborhoods against earthquake risk (case study: neighborhoods in the three cities of Ardabil region). *Geography and Human Relations* Volume 7, Spring 2024, No. 24. Number of pages: 1108 – 1120 [10.22034/gahr.2023.420357.1964](https://doi.org/10.22034/gahr.2023.420357.1964). [In Persian]
- Hassink R. (2010). Regional resilience: a promising concept to explain differences in regional economic adaptability? [J]. *Cambridge journal of re-*
- ع. تقویت تاب‌آوری اقتصادی در برابر بحران‌ها
- ایجاد صندوق‌های اضطراری و مکانیزم‌های مالی برای پاسخ سریع به بحران‌های اقتصادی.
 - توسعه برنامه‌های بیمه‌ای و حمایتی برای کسب‌وکارها و شهروندان در برابر شوک‌های اقتصادی.
 - آموزش و آگاهی‌بخشی به شهروندان و کسب‌وکارها در مورد مدیریت ریسک و بحران.
۷. ارتقای کیفیت زندگی شهری
- بهبود دسترسی به خدمات پایه مانند بهداشت، آموزش و حمل‌ونقل عمومی.
 - توسعه فضاهای سبز و عمومی برای افزایش رفاه اجتماعی و کاهش آلودگی محیطی.
 - اجرای پروژه‌های مسکن به‌صرفه برای کاهش نابرابری‌های اجتماعی.
۸. استفاده از فناوری‌های دیجیتال و هوشمندسازی شهرها
- توسعه شهرهای هوشمند با استفاده از فناوری‌های دیجیتال برای بهبود مدیریت منابع و خدمات شهری.
 - ایجاد پلتفرم‌های دیجیتال برای مشارکت شهروندان در تصمیم‌گیری‌های شهری و افزایش شفافیت.
 - استفاده از داده‌های بزرگ (Big Data) و اینترنت اشیا (IoT) برای بهبود کارایی و پاسخ‌گویی خدمات شهری.
۹. توسعه پایدار و حفظ محیط زیست
- اجرای پروژه‌های انرژی‌های تجدیدپذیر و کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای.
 - توسعه برنامه‌های مدیریت پسماند و بازیافت برای کاهش آلودگی محیطی.
 - تشویق استفاده از حمل‌ونقل پاک و دوستدار محیط زیست.
۱۰. تقویت مشارکت شهروندی و حکمروایی خوب
- ایجاد مکانیزم‌های مشارکت شهروندان در فرایندهای تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی شهری.
 - افزایش شفافیت و پاسخ‌گویی نهادهای شهری از طریق انتشار اطلاعات و گزارش‌های عملکردی.
 - آموزش و توانمندسازی شهروندان برای مشارکت فعال در توسعه شهری

مشارکت نویسندگان

نویسنده اول ۶۰ درصد و نویسنده دوم ۴۰ درصد در تکمیل بخش‌های مقاله نقش داشته‌اند.

تشکر و قدردانی

این مقاله حامی مالی و معنوی ندارد

تعارض منافع

نویسنده این پژوهش به طور کامل از اخلاق نشر، از جمله سرقت ادبی، سوء رفتار، جعل داده‌ها و یا ارسال و انتشار دوگانه، پرهیز کرده‌اند. همچنین، نویسنده(گان) منفعی تجاری در این راستا نداشته‌اند و در قبال ارائه اثر خود وجهی دریافت نکرده‌اند.

- gions, economy and society, 3(1):P45-58. <https://doi.org/10.1093/cjres/rsp033>.
- Haus, M., & Klausen, J. E. (2004). Urban leadership and community involvement: ingredients for good governance? Findings from the PLUS project. In City Futures Conference, Chicago. DOI: [10.1177/1078087410388867](https://doi.org/10.1177/1078087410388867).
- Heydari, Mohammad Taghi., Rasoulzadeh, Zahra., Hasanalizadeh, Milad., Nosrati Heshi, Morteza. (2022). Explaining the Effects of Urban Good Governance on Citizens' Social Resilience against Covid-19 Epidemic (Case Study: Tabriz City). *Journal Sustainable City*. Volume 4, Issue 4, Pages 17-33.10. https://www.jscty.ir/article_142482.html.
- Hill, E., Clair, T., Wial H., Wial, Howard., Wolman, Hal., Atkins, Pat., Blumenthal, Pamela., Ficenc, Sarah., Friedhoff, Alec. (2010). Economic Shocks and Regional Economic Resilience. George Washington, Urban Institute. Building Resilience Region Project. Conference on Urban and Regional Policy and Its Effects: Building Resilience Regions, Washington DC, May 20-21. <https://www.researchgate.net/publication/285940047>
- Holling C.S. (1973). Resilience and stability of ecological systems [J]. *Annual Review of Ecology and Systematics*, Vol. 4: 1-23 (Volume publication date November 1973). <https://doi.org/10.1146/annurev.es.04.110173.000245>
- Holling C.S., Gunderson L.H. (2002). Resilience and Adaptive Cycles. In: *Panarchy: Understanding Transformations in Human and Natural Systems*. Eds. L. Gunderson, C.S. Holling. Island Press, Washington, pp. 25-62.
- Karimzadeh, m. (2022). Identifying the factors affecting the economic resilience of Mashhad city and presenting the required requirements. Research Center of the Islamic Council of Mashhad. Research Center of the Islamic Council of Mashhad. <https://iranthinktanks.com/identifying-and-prioritizing-the-factors-affecting-the-economic-resilience-of-mashhad/> [In Persian]
- Kasperson, J.X., Kasperson, R.E., and Turner, B.L. (1996). Regions at risk: exploring environmental criticality. *Environment* 38(10), 4-15, 26-29. <https://doi.org/10.1080/00139157.1996.9931008>.
- Keating, A., Mechler, R., Mochizuki, J., Kunreuther, H., Bayer, J., Hanger, S., McCallum, I., See, L., Williges, K., Hochrainer-Stigler, S., & Egan, C. (2014). Operationalizing Resilience Against Natural Disaster Risk: Opportunities, Barriers, and a Way Forward. Zurich Flood Resilience Alliance. <http://opim.wharton.upenn.edu/risk/library/zurichf..>
- Khazraei Sholayfar, M. (2022). The impact of good urban governance on urban resilience: a case study of the city of Rey (District 20, Tehran). *Geography and Human Relations*. Volume 4, Issue 2 - Serial Number 14. Pages 527-541. [10.22034/gahr.2022.354403.1734](https://doi.org/10.22034/gahr.2022.354403.1734) [In Persian]
- Klein, R. J. & F. Nicholls, (2003). "Thomalla, Resilience to natural hazards: how Useful is this concept?" *Environmental Hazards*, 5, 1-2, Pp. 35- 45. <https://doi.org/10.1016/j.hazards.2004.02.001>.
- Lever W.F. (1987). *Glasgow: Policy for the Post-industrial City*. In: *Managing the city. The Aims and Impacts of Urban Policy*. Ed. Brian Robson. Barnes & Noble Books, New Jersey 1987, p. 42. <https://doi.org/10.4324/9781315178264>
- Locke, K. (2000). Grounded theory in management research.
- Mahmoudnia, A; Ziari, Y; Sarwar, R. (2021). Explaining the role of good governance on urban resilience (Case study: Amirieh neighborhood, District 2, District 11, Tehran). *Quarterly Journal of Geographical Studies of Mountainous Areas*. Volume 2, Issue 3, Pages 157-141. [20.1001.1.27172325.1400.2.7.8.6](https://doi.org/10.1001.1.27172325.1400.2.7.8.6) [In Persian]
- Mirzaei, A; Zandmoghaddam, M; Kamewa, S. (2024). Economic and social resilience of Ilam city against environmental hazards. *Quarterly Journal of Geographical Research*. Volume 39, Number 2, Pages 206-199. <http://georesearch.ir/article-1-1589-fa.html> [In Persian]
- Mohammadi Deh Cheshme, M and Aryanejad, N. (2024). Demographic developments and challenges facing good urban governance (case study: Ahvaz city). *Geography and Regional Urban Planning*, 15(54), 33-64. [10.22111/gajj.2025.50055.3238](https://doi.org/10.22111/gajj.2025.50055.3238) [In Persian]
- Mohammadi Deh Cheshmeh, M and Nasiri Barm Alvan, I. (2025). Extraction and structural analysis of good governance components in urban hazards in Iran. *Research in the Geography of Urban Planning*, 13(1), 85-101. [10.22059/jurbangeo.2025.386445.2019](https://doi.org/10.22059/jurbangeo.2025.386445.2019) [In Persian]
- Mohammadi Sarin-Dizaj, M; Ahadnejad-Roushathi, M. (2021). Analysis of physical-structural resilience of urban areas against earthquakes by presenting scenarios (case study: Zanjan city). *Journal of Applied Research in Geographical Sciences*, Year 21, Issue, 60. Pages: 65-85. [20.1001.1.22287736.1400.21.60.3.9](https://doi.org/10.1001.1.22287736.1400.21.60.3.9) [In Persian]
- Mohammadi, T; Shakeri, A; Taghavi, M; Ahmadi, M. (2017). Explaining the concept, dimensions and components of economic resilience. *Basij Strategic Studies Quarterly*, Year 20, Issue 75. [20.1001.1.1735501.1396.20.75.4.6](https://doi.org/10.1001.1.1735501.1396.20.75.4.6) [In Persian]
- Pendall R, Foster K A, Cowell M. (2009). Resilience and Regions: Building Understanding of the Metaphor[J]. *Cambridge Journal of Regions Economy and Society*, 3(1):71-84. <https://doi.org/10.1093/cjres/rsp028>.
- Pimm S.L. (1984). The Complexity and Stability of Eco-Systems. „Nature”, No. 307, pp. 321-326. <https://doi.org/10.1038/307321a0>.
- Rezaei, M. (2010). Explaining the resilience of urban communities to reduce the effects of natural disasters (earthquakes); Case study: Tehran metropolis. PhD thesis in Geography and Urban Planning, Tarbiat Modares University, pp. 45-50. <https://elmnnet.ir/doc/10543191-78451> [In Persian]
- Rose, A. (2004), "Defining and measuring economic resilience to disasters", *Disaster Prevention and Management*, Vol. 13 No. 4, pp. 307-314. <https://doi.org/10.1108/09653560410556528>.
- Saeedi, A; Piran, P; Zargar, A; Saeednia, A; Shia, I; Taleb, M; Ganji, M; Momeni, M. (2009). *Encyclopedia of Urban and Rural Management*. Tehran: Publications of the Organization of Municipalities and Rural Areas. <https://lib.pnu.ac.ir/dl/search/default.aspx?Term=246402&Field=0&DTC=3> [In Persian]
- Saroshan, Gh; Handiani, A; Ziviar Pardee, P; Tavaklan, A. (2013). Investigating the impact of urban governance on the resilience of cities (case study: Tehran city). *Journal of Applied Research in Geographical Sciences*. Volume 22, Issue 67, Pages 437-413. [20.1001.1.22287736.1401.22.67.24.1](https://doi.org/10.1001.1.22287736.1401.22.67.24.1) [In Persian]
- Simme J., Martin R. (2009). The Economic Resilience of Regions: Towards an Evolutionary Approach. "Cambridge Journal of Regions, Economy and Society" 1-17. <https://doi.org/10.1093/cjres/rsp029>.
- Simme J., Martin R. (2009). The Economic Resilience of Regions: Towards an Evolutionary Approach. "Cambridge Journal of Regions, Economy and Society" 1-17. <https://doi.org/10.1093/cjres/rsp029>.
- Strauss, A.L and Corbin, J.A. (1998). *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*, Sage Publications. <https://doi.org/10.4135/9781452230153>.
- Taghvai, M & Safarabadi, A. (2011). The role of urban management in achieving sustainable development of urban tourism: a case study - Kermanshah city. *Geographical Studies of Arid Regions*, 2(4), 35-52. https://jargs.hsu.ac.ir/article_161278.html [In Persian]
- Wong, Cecilia. (2015). "A framework for 'City Prosperity Index': Linking indicators, Analysis and Policy. *Habitat International* Volume 45, Part 1, January 2015, Pages 3-9. <https://doi.org/10.1016/j.habitat-int.2014.06.018>.
- Zamani, M; A; Talebi, Z. (2024). Explaining the effects of good urban governance on urban socio-economic resilience in the face of epidemics (Case study: Shiraz city). *Journal of Environmental Planning*. Issue 66, Volume 17, Fall 2024. [10.71487/ebtp.2024.2307-3218](https://doi.org/10.71487/ebtp.2024.2307-3218) [In Persian]
- Zamani, M; Ahmadi, F; Talebi, Z. (2024). Investigating the factors affecting the socio-economic resilience of cities in the face of epidemics (case study: Shiraz city). *Quarterly Journal of Urban Research and Planning*, No. 57 (Summer 2024), pp. 121-133. [10.30495/jupm.2024.33757.4547](https://doi.org/10.30495/jupm.2024.33757.4547) [In Persian]
- Zhang, P, Wang, J, Zhong, W, Hu, W. (2025). Toward governance, resilience, and economic outcomes in urban energy transition based on renewable energy allocation. *Sustainable Cities and Society*. Volume 108, 1 August 2024, 105462. <https://doi.org/10.1016/j.scs.2024.105462>.